

Itsenäistyvä nuori aikuinen ja oman talouden hallinta

Emilia Sorsa

2.6.2019

Tekijä(t) Emilia Sorsa	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Itsenäistyvä nuori aikuinen ja oman talouden hallinta	Sivu- ja liitesivumäärä 40 + 1
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan henkilön oman talouden hallintaa. Tarkoituksena on selvittää nuorten omakohtaisten kokemusten kautta, millainen on itsenäistyneen nuoren aikuisen suhtautuminen omaan taloudenhallintaan; rahankäyttöön, säästämiseen ja talouden suunnitteluun.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu teoreettisesta ja empiirisestä osiosta. Teoriaosuudessa tuodaan esille nuoruutta ihmisen elämänvaiheena ja sen ominaispiirteitä, sekä nykypäivän nuoren aikuisen itsenäistymisen prosessia. Lisäksi kuvaillaan henkilökohtaisen rahatalouden hallintaa kokonaisuutena sekä tuodaan esille aiempaa tutkimustietoa nuorista aikuisista kuluttajina ja rahankäyttäjinä sekä nuorten talousosaamisen tilasta Suomessa. Tutkielman empiirisessä osiossa käytetään laadullista tutkimusotetta ja tutkimusaineisto koostuu viiden 18-24-vuotiaan nuoren aikuisen haastattelusta. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluin, joissa vapaamuotoisen keskustelun omaisesti käydään läpi ennalta määritellyjä teemoja ja aiheita.</p> <p>Nuoria aikuisia luonnehditaan talousasioissa usein hetkessä eläviksi ja kuluttajina nautinnonhakuiksi. Tutkielmaani varten haastattelemanuoret näyttäytyivät kuitenkin pääasiassa varsin järkevinä rahankäyttäjinä. Heidän kertomuksistaan voitiin huomata tavoitteellista oman talouden suunnittelua, mikä ilmeni säästämisenä erilaisiin kohteisiin. Erityisesti oman asunnon hankinta oli haaveissa, sekä lisäksi nuoret säästivät erilaisiin elämyksiin. Rahankäyttö mielitekoihin oli kuitenkin sallittua, ja myös tietynlainen, nuoruuteen kuuluva hetkessä elämisen mentaliteetti tuli näkyville.</p> <p>Haastateltavat pohtivat taloudenhallintaansa ja sen kehittymistä itsenäistymisen prosessissa. Nuoret pystyivät havaitsemaan rahankäytössään muutoksia oman talouteen siirtymiseen. Kulutusta etenkin omiin mielitekoihin oli vähennetty. Voitiin huomata, että säännöllinen säästäminen oli tullut osaksi taloudenhallintaa vasta omilleen muuton jälkeen. Vielä lapsuudenkodissa asuessa rahankäyttö oli suunnittelematonta ja kaiken rahan koettiin olevan käytettävissä omiin mielitekoihin. Myös omien vanhempien taloudellinen tuki nousi esille haastatteluissa tärkeänä osana nuoren aikuisen elämää.</p>	
Asiasanat Taloudenhallinta, talousosaaminen, nuoruus, itsenäistyminen, rahankäyttö, kulutus, velkaantuminen	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma.....	2
1.2	Työn rakenne.....	3
2	Teoriapohja – oma talous haltuun	5
2.1	Matkalla aikuisuuteen ja itsenäisyyteen	5
2.2	Mitä on taloudellinen osaaminen?	6
2.3	Nuorten talousosaaminen aiempien tutkimusten valossa	9
2.4	Nuoret aikuiset kuluttajina	10
2.5	Oman rahatalouden hallinta	12
3	Tutkimusaineisto ja -menetelmät.....	19
3.1	Tutkimusmenetelmä ja toteutus	19
3.2	Tutkimusaineisto	20
3.3	Aineiston analysointi	21
3.4	Aikataulu	22
4	Haastatteluiden keskeiset tulokset	23
4.1	Nuoret kertojina rahankäytöstä ja kuluttamisesta	23
4.2	Talouden suunnittelu ja varautuminen nuorten kokemina.....	28
5	Pohdintaa.....	31
5.1	Pohdintaa eettisyydestä, laadusta ja luotettavuudesta	31
5.2	Pohdintaa ja johtopäätöksiä haastatteluiden tuloksista.....	32
6	Oma oppiminen prosessista	35
	Lähteet	36
	Liitteet.....	41
	Liite 1. Haastattelun runko.....	41

1 Johdanto

Henkilökohtainen taloudenhallinta ei ole aina kovin helppoa. Tämänhetkinen yhteiskunta ja kulttuuri kannustavat meitä kuluttamaan, ostamaan ja ottamaan luottoa. Miten oma talous ja raha-asiat pysyvät hallinnassa tämän kaiken keskellä?

Oman talouden hallinta on tärkeä osa henkilön elämänhallintaa. Merkittävät muutokset ja käännekohtat elämässä, kuten itsenäistyminen ja muutto omaan kotiin, voivat horjuttaa elämänhallintaa, ja usein ongelmia talousasioissa voi ilmaantua tällaisissa elämän nivelvaiheissa. Tässä opinnäytetyössä tuon esille nuorten kokemuksia oman talouden hallinnasta ja rahankäytöstä itsenäistymisen ja aikuistumisen prosessissa.

Tutkielmassani määrittelin käsitteen nuori aikuinen tarkoittamaan 18-24 vuotiaita henkilöitä. Tässä iässä ihminen usein itsenäistyy, muuttaa pois kotoa ja alkaa rakentaa omaa, itsenäistä elämää. Nämä asiat ovat suuri käännekohta henkilön elämässä, ja voivat altistaa riskeille oman talouden hallinnassa. Keskityn tarkastelemaan kokemuksia omasta taloudenhallinnasta; rahankäytöstä ja talouden suunnittelusta. Aihe koskettaa läheisesti itseäni, sillä tämän tutkielman tekoaikaan olen itse 25-vuotias. Siirtyminen itsenäiseen elämään ja sen myötä vastuuseen omasta taloudesta ja tekemistään valinnoista, ja näiden mukanaan tuomat haasteet ovat vielä tuoreessa muistissa. Koen, että pystyn hyvin samaistumaan kohderyhmäni ajatuksiin.

Nuorten taloustaitojen ajankohtaisuus nousee esille viimeaikaisissa tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan taloustaitoja kehittäviä opintoja tulisi tarjota enemmän lukiolaisille ja opiskelulle nuorille. Nuorten tulevaisuusraportti (2018) sekä Nuorisobarometri (2018) nostavat esille huolen nuorten rahankäytöstä ja taloudenhallinnasta. Tutkimuksissa on havaittu kuitenkin nuorten arvostavan työn merkitystä ja taloudellista menestymistä.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan henkilökohtaista taloudenhallintaa. Tarkastelunäkökulmaksi on valittu nuori henkilö, joka on astumassa itsenäiseen elämään ja taloudelliseen vastuuseen itsestään. Työ on toteutettu ilman toimeksiantajaa ja sen lähtökohtana oli oma kiinnostukseni aiheeseen. Olen rajannut työni käsittelemään 18-24-vuotiaiden nuorten aikuisten taloudenhallintaa ja päätavoitteenani on selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on oman rahatalouden hoitoon liittyen. Tutkimuskysymyksen olen muotoillut seuraavasti:

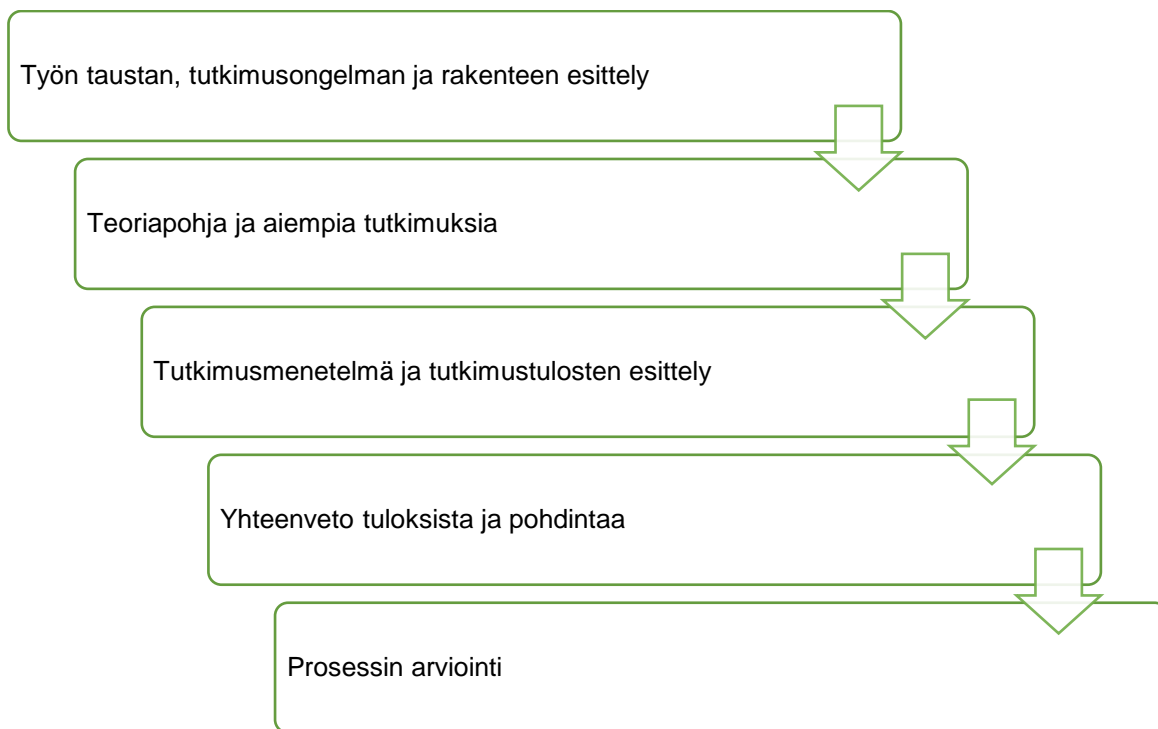
- Millainen on itsenäistyvän nuoren aikuisen suhde omaan taloudenhallintaan?

Tutkielmassa käytetään lähestymistapana laadullista eli kvalitatiivista menetelmää ja se toteutetaan teemahaastattelun muodossa. Tutkimuksen viitekehyksenä käytetään Atkinsonin ym. (2006) teoriaa henkilön taloudellisesta osaamisesta, aiempia tutkimuksia nuorten taloudellisesta osaamisesta ja rahankäytöstä sekä saatavilla olevaa tietoa ja oppaita henkilökohtaisen talouden hallinnasta. Tutkimuksen pääongelmaan haen vastauksia seuraavien apukysymysten avulla:

- Millainen merkitys rahalla on nuorelle aikuiselle?
- Millainen nuori aikuinen on rahankäyttäjänä?
- Millä tavoin nuori aikuinen suunnittelee omaa taloutta?
- Miten taloudellinen käyttäytyminen on muuttunut itsenäistymisen prosessissa?

1.2 Työn rakenne

Opinnäytetyöni rakentuu teoreettisesta ja empiirisestä osuudesta. Työ mukailee empiirisen tutkimusprosessin rakennetta, jossa kokonaisuus koostuu osavaiheista, jotka ovat riippuvuussuhteessa keskenään. Kuviossa 1 on esitelty työn rakenne.

Kuvio 1. Työn rakenne

Toisessa luvussa avaan työni kannalta tärkeimmät käsitteet ja tuon esille tutkielmani viitekehyksen ja olennaista teoriaa. Aloitan luvun määrittelemällä nuoruutta ihmisen elämäntaiheena ja kerron sen ominaispiirteistä, sekä nykypäivän nuoren aikuisen itsenäistymisen prosessista. Kuvailen henkilökohtaisen rahatalouden hallintaa kokonaisuutena sekä tarkastelen aihetta, etenkin nuoren henkilön näkökulmasta, aiempien tutkimusten valossa.

Kolmannessa luvussa kuvailen tutkimukseni toteutusta. Esittelen valitsemani tutkimusmenetelmää, haastattelumuotoista kvalitatiivista lähestymistapaa sekä aineistonkeruuprosessia. Pyrin perustelemaan menetelmäni valintaa sekä tuomaan esille prosessia haastattelurungon työstämisestä haastateltavien löytämiseen, haastatteluiden toteutukseen ja kokemukseeni niiden onnistuneisuudesta.

Neljännessä luvussa kokoan yhteen haastatteluista saamani tulokset ja esitän otteita haastatteluista. Haastatteluista tekemiäni päätelmiä tuon esille viidennessä luvussa. Viimeiseksi, kuudennessa luvussa arvioin vielä omaa oppimistani ja prosessin sujuvuutta.

2 Teoriapohja – oma talous haltuun

Tässä luvussa esitellään työn viitekehys ja keskeiset teoriat, joihin tutkielmani pohjautuu. Nuorten talousosaamista ja taloudenhallinnan tilaa on viime vuosien aikana tutkittu varsin paljon. Pyrin tässä työssä tuomaan monipuolisesti esille tutkimuksia aiheesta.

2.1 Matkalla aikuisuuteen ja itsenäisyyteen

Tutkiessani tietoa nuoruudesta ja aikuisuuteen astumisesta elämänvaiheena, huomasin, ettei sen määrittely ole lainkaan yksiselitteistä. Nuoruus voidaan ensinnäkin määritellä iän kautta. Suomen nuorisolaki määrittelee nuoren alle 29-vuotiaaksi henkilöksi (Nuorisolaki 1285/2016). Toisaalta YK eli Yhdistyneet Kansakunnat määrittelee nuoriksi kaikki 15-24 vuotiaat henkilöt (YK 2017). Selvitettäessä nuorten omaa käsitystä nuoruuden ikärajoista ilmeni, että nuoret itse mieltävät nuoruuden päättyvän noin 20 ikävuoteen. Täysi-ikäiseksi tuleminen ei nuorten käsityksen mukaan tarkoita aikuisuutta, eikä nuoruudesta aikuiseksi siirtymisen ajankohtaa kytketä mihinkään tiettyyn elämänvaiheeseen. Vaihtelua ja eroja kokemuksesta aikuisuuteen siirtymisessä voidaan huomata sukupuoleen, asuinpaikkaan ja elämäntilanteeseen liittyen. Naiset kokevat aikuistuvansa keskimäärin miehiä aiemmin, opiskelijat mieltävät itsensä nuoriksi työelämässä olevia henkilöitä pidempään, ja yleisen kokemuksen mukaan maaseudulla aikuistutaan aiemmin kuin kaupungeissa. (Valtion nuorisoneuvosto 2013.)

Kehityspsykologisesta näkökulmasta tarkasteltuna nuoruus määritellään kehityksen vaiheena, jossa siirrytään lapsuudesta aikuisuuteen. Nuori henkilö on astumaisillaan aikuisuuteen ja kokee, ettei ole enää lapsi, mutta ei vielä täysin aikuinen. Elämänvaihe pitää sisällään monia muutoksia liittyen fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen ja sosiaaliin tekijöihin, ja sen ominaispiirteitä ovat oman identiteetin etsintä, kouluttautuminen ja ammattitaidon hankkiminen, siirtyminen työelämään sekä mahdollisesti oman perheen perustaminen. (Nurmi ym. 2014.)

Arnett (2000) on tutkinut 18-25-vuotiaita henkilöitä nuoruuden ja aikuisuuden välimaastossa ja nimittää tätä elämänvaihetta orastavaksi aikuisuudeksi (*engl. emerging adulthood*). Tämä ilmiö voidaan tunnistaa erityisesti teollistuneissa yhteiskunnissa, ja sillä tarkoitetaan siirtymävaihetta aikuisuuteen. Tälle aikuisuuteen siirtymisen vaiheelle on hyvin tyypillistä oman identiteetin sekä mahdollisuuksien tutkiskelu, ja siihen usein liittyy tietynlaisia kokeilunhaluista riskikäyttäytymistä. Riskikäyttäytyminen voidaan ymmärtää osaksi

oman identiteetin etsintää. Nuori haluaa hankkia monenlaisia kokemuksia, ennen kuin astuu aikuisuuteen, jossa siirrytään kohti taloudellista riippumattomuutta ja otetaan vastuu itsenäisesti tehdyistä taloudellisista päätöksistä.

Nuorella elämää ohjaavat tulevaisuuden suunnitelmat ja omat valinnat. Aikuisuuteen kasvamisen taustalla on oman tahdon etsimistä, löytämistä sekä itsenäistymistä (Hoikkala 1993). Itsenäistymiseen liittyy erilaisia elämävaiheita ja ratkaisuja, joiden pohjalla ovat aiemmat elämäkokemukset ja elämäntilanteet, jotka muokkaavat nuoren omaa persoonallisuutta. Yhteiskunnassa aikuisuuteen kasvamiseen liittyy odotuksia sekä yhteiskunnan ja yhteisön osalta (Nurmi ym. 2014). Suomalainen nuori muuttaa pois kotoa keskimäärin 21-vuotiaana, vastaavasti etenkin eteläisessä Euroopassa asutaan vanhempien luona pidempään, jopa 35-vuotiaaksi asti. Suomessa kotoa pois muuttamisen taustoista löytyy taloudelliseen tilanteeseen, perhesiteisiin ja työllistymiseen liittyviä selittäviä tekijöitä. Tulevaisuuden suunnitelmia muokataan kulloisenkin tilanteen mukaan ja epävarmuus tulevaisuudesta vaikuttaa ratkaisuihin ja suunnitelmiin. Havaitaan, että nuorilla on hyvin samantyyppisiä huolia sukupuolesta riippumatta (Eurostat 2018).

2000-luvun nuorisosukupolvea leimaa epävarmuus tulevaisuudesta. Tulevaisuuden toiveisiin luetellaan edelleen vahvasti työpaikan saanti ja onnistuneet ihmissuhteet. Epävarmuutta kuitenkin tunnetaan kasvavasti omasta työllistymisestä ja työpaikkojen riittävästä tulevaisuudessa. Nuorten aikuisten itsenäistyminen on pitkittynyt ja nuoret ovat paljon entistä riippuvaisempia vanhemmistaan. Nykyisten nuorten aikuisten sukupolven on ennustettu elintasollisesti jäävän alhaisemmalle tasolle nuorten omiin vanhempiin nähden. Omaa asemaa itsenäisesti taloudellisesti toimeentulevana aikuisena on vaikea pysyvästi vakiinnuttaa, ja nuoret aikuiset joutuvat enenevästi jo itsenäistymisensä jälkeen turvautumaan vanhempiensa taloudelliseen tukeen. Ilmiö nähdään eräänlaisena ”jojoiluna” nuoruuden ja aikuisuuden välissä. (Vehkalahti 2017) Nuoren elämäntilanne on haasteellinen taloudellisen osaamisen kannalta. Taloudelliset päätökset linkittyvät kaikkiin elämänmuutoksen vaiheisiin, kuten kotoa pois muuttoon, uravalintojen tekemiseen ja työelämään siirtymiseen (Peura-Kapanen & Lehtinen 2011).

2.2 Mitä on taloudellinen osaaminen?

Termille talousosaaminen ei ole suomalaisessa kirjallisuudessa löydettävissä virallista tai yksiselitteistä määritelmää. Suomen kielessä taloudellisesta osaamisesta voidaan puhua käsitteillä finanssilukutaito, talousosaaminen, taloustaito tai finanssiosaaminen. Kansainvälisessä kirjallisuudessa nousevat esille englanninkieliset käsitteet *economic literacy* ja

economic capability, jolla viitataan henkilön kykyyn arvioida ja analysoida taloudellisia asioita, ja *financial literacy* tai *financial capability*, joka taas viittaa kyvykkyyteen ymmärtää ja hoitaa omaa taloutta henkilökohtaisella tasolla. Sanana *economic* on merkitykseltään enemmän liike- ja kansantalouteen viittaava, ja *financial* puolestaan viittaa kotitalouden rahatalouteen. Suomen kielen termeissä tämä eroavaisuus ei ilmene. (Kalmi 2013, Peura-Kapanen & Lehtinen 2011)

Atkinson ym. (2006) tutkimuksessaan jaottelevat taloudellisen osaaminen (*financial capability*) neljään eri osa-alueeseen, jotka perusteellisesti kattavat henkilön taloudenhallintaan ja rahankäyttöön tarvittavan tietotaidon. Talousosaamisen neljä kategoriaa ovat raha-asioiden hallinta (*managing money*), oman talouden suunnittelu (*planning ahead*), finanssi- tuotteiden valitseminen (*choosing products*) sekä ajan tasalla pysyminen (*staying informed*). Nämä neljä taloudellisen osaamisen kategoriaa sisältöineen on esitetty kuviossa 2. Tämän tutkimuksen empiirisessä osiossa tarkastellaan nuoren aikuisen taloudenhallintaa etenkin kahden ensimmäisen kategorian pohjalta. Tutkimuksessa nuorten talousosaamisesta nämä kategoriat nousevat myös vahvimmin esille nuorten puheissa. (Luukkanen ja Raijas 2012)

Taloudellinen osaaminen

1) Raha-asioiden hallinta
talouden suunnittelu lyhyellä tähtämellä
tulojen ja menojen seuranta, budjetointi
päivittäiset hankinnat, valinnat ja kulutus päätökset

2) Oman talouden suunnittelu
pitkän tähtäimen taloudelliset suunnitelmat
tulevaisuuteen varautuminen
säästäminen ja sijoittaminen

3) Rahoitustuotteiden tunteminen ja valinta
tiedonkeruu rahoitustuotteista
tuotteiden ominaisuuksien ja kustannusten vertailu
riskien tunnistaminen

4) Ajan tasalla pysyminen
talousasioiden ja tapahtumien seuranta ja ymmärrys
niiden vaikutuksesta omaan talouteen

Kuvio 2. Taloudellisen osaamisen osa-alueet (mukaillen Atkinson ym. 2006)

Atkinsonin taloudellisen osaamisen teoriassa (2006) raha-asioiden hallinnalla viitataan lyhyen tähtäimen taloudelliseen suunnitteluun. Tämä tarkoittaa käytännössä päivittäisen rahatalouden hoitoa, johon olennaisesti kuuluu tasapainoilu tulojen ja menojen välillä; menoihin varautuminen ja tulojen seuranta ja budjetointi. Päivittäisen taloudenhallinnan osamiseen liittyy elämisen kustannusten hahmottaminen, jokapäiväisten raha-asioiden, kuten ostosten ja laskujen organisointi, kyky seurata omaa talouttaan esimerkiksi budjetin avulla ja taito ymmärtää ja käyttää päivittäisiä pankkituotteita, kuten kortteja ja muita maksutapoja.

Osa-alueena oman talouden suunnittelu puolestaan kuvaa talouden suunnittelua pitkän tähtäimen aikavälillä. Aikaväli on yleensä yli vuoden ja usein pidemmälläkin. Se pitää sisällään varallisuuden kartuttamista, ymmärrystä esimerkiksi verotuksesta sekä valintojen vaikutuksesta omaan talouteen pitkällä aikavälillä, etukäteen varustautumista taloudellisesti esimerkiksi asunnon hankintaan säästämällä, omiin eläkepäiviin, suuriin hankintoihin, tulevaisuuden tapahtumiin sekä mahdollisiin riskeihin ja ennakoimattomiin menoihin. Säästäminen ja sijoittaminen liittyvät vahvasti oman talouden suunnitteluun. (Atkinson ym. 2006) Nuorella säästämisen tavoite on toteuttaa unelma tai toive. Tyypillinen säästämistapa on tilisäästäminen, joka toimii myös varakassana. Hyvä varakassan koko olisi kahden tai kolmen kuukauden nettotuloja vastaava summa. Säästämisen suunnittelussa tulee huomioida tavoitteet, mahdollinen riskinotto ja ehkä tuotto-odotus säästöille. Pidemmän aikavälin haaveita voi toteuttaa sijoittamisen instrumenteilla, kuten rahastosijoittamisella. Rahasto koostuu arvopapereista, jonka omistavat rahastoon sijoittaneet sijoittajat. Sijoitusten tuotto voi olla osinkoa tai korkoa. (Nordea 2019)

Säästämisbarometrin (2018) mukaan nuoret näkevät säästämisen tärkeänä ja 18 – 29 -vuotiaista nuorista on suunnitellut aloittavansa säästämisen tai lisäämään omaa säästämistään. Nuorien säästökohteet ovat yleensä oma asunto tai lomamatka. Pienten summien säästämistä arvostettiin erityisesti ja tämä nousi esille kartoituksessa. Muuhun väestöön verrattuna nuorilla korostuvat erityisesti ekologisuus, eettisyys ja vastuullisuus sijoittamiseen liittyvissä päätöksissä.

Atkinson ym. (2006) tuo esille kolmannen taloudellisen osaamisen alueen eli markkinoilla olevien rahoitustuotteiden tuntemisen ja tuotteiden ominaisuuksien, kustannusten ja riskien tunnistamisen. Siihen sisältyy kyky ymmärtää sopimuksia ja terminologiaa, etsiä ja kriittisesti vertailla informaatiota rahoitustuotteista sekä tiedostaa ja tunnistaa tuotteisiin

liittyvät kustannukset ja riskit. Rahoitustuotteilla eli finanssituotteilla tarkoitetaan vakuutuksia, sijoitustuotteita tai lainoja, joita finanssialan toimijat, eli rahoituslaitokset, arvopaperimarkkinaosapuolet sekä vakuutusyhtiöt tarjoavat.

Viimeinen eli neljäs osa, ajan tasalla pysyminen, puolestaan viittaa yleisten talousasioiden seuraamiseen ja niiden merkityksen ymmärtämiseen kansan- ja omassa taloudessa. Tähän sisältyy kyky ymmärtää korkojen muutosten ja inflaation vaikutus omaan talouteen ja taito hakea apua ja neuvoja talouden ongelmatilanteissa. Taloudensuunnittelu ei aina toteudu suunnitelmallisesti. Elämässä saattaa tapahtua muutoksia, jotka horjuttavat taloutta ennustamattomasti. Olennaista on osata hakea apua ja tukea talousasioissa ja ongelmatilanteissa.

2.3 Nuorten talousosaaminen aiempien tutkimusten valossa

Luukkanen ja Rajjas (2012) selvittävät tutkimuksessaan 15-20-vuotiaiden toisen asteen opiskelijanuorten omia näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta. Tutkimuksessa taloudellista osaamista käsitellään Atkinsonin (2006) jaottelun pohjalta, jossa taloudellinen osaaminen on jaettu neljään eri kategoriaan (kuvio 2). Nuorten näkemyksissä kaikki kategoriat nousevat esille, ja erityisesti niistä painottuvat päivittäistalouden hoito ja talouden suunnittelu. Nuoret mieltävät hyvin talouttaan hallitsevan henkilön ominaisuuksiksi tarkkuuden, järjestelmällisyyden ja määrätietoisuuden raha-asioissa. Henkilö pystyy sopeuttamaan menot tuloihin, priorisoida kulutustarpeitaan sekä huomioida hinta-laatusuhteen hankintoja tehdessään. Vanhempien tuen ja kotona perheen talousasioiden seuraaminen, kuten pankkiasiointi, laskujen maksu ja ostosten tekeminen, mielletään vaikuttavan myönteisesti nuoren talousosaamiseen ja sen kehittymiseen. Hyvä talousosaaminen yhdistetään myös henkilön opiskelualaan ja ammattiin; yrittäjät, pankkitoimihenkilöt ja liiketalouden opiskelijat ovat nuorten näkemyksen mukaan taitavia talousasioissa. Heräteostokset ja tuhlaaminen tuodaan esille viittauksena heikosta arkitalouden hoidosta.

Talous ja nuoret (TaT) nuorten talousosaamisesta teettämän tutkimuksen (2018) mukaan yläkoululaisilla ja toisen asteen lukio- tai ammattitutkintoa opiskelevilla nuorilla riittää kiinnostusta omia talousasioitaan kohtaan sekä oman talousosaamisensa kehittämiseen. Pojat, erityisesti lukio-opiskelijat ovat tyttöjä hieman enemmän kiinnostuneita talousosaamisensa parantamisesta. Tutkimuksesta käy ilmi, että suomalaisnuoret ovat varsin itsenäisiä raha-asioissaan. Noin kaksi kolmasosaa nuorista hoitaa raha-asioitaan itsenäisesti ja puolella heistä on säästöjä tai sijoituksia. Yhdeksän kymmenestä nuoresta on sitä mieltä, että koulussa pitäisi opettaa taloustaitoa, ja vain murto-osa kokee saavansa koulusta riittävät

valmiudet talousosaamiseen. Nuoret kokevat, että koulussa ei opeteta tarpeeksi henkilökohtaisen talouden hallintaa ja rahankäyttöä. Talousopetus painottuu ennemminkin yhteiskunnallisiin näkökulmiin. Nuoret toivovat, että koulussa käsiteltäisiin arjen perusasioita, kuten laskujen maksua. Puutteet kouluopetuksen riittämättömyydessä talousosaamisen kehittymisen kannalta nousevat esiin myös Nuorten tulevaisuusraportissa (2018). Taloudellinen menestys tulevaisuudessa on nuorille tärkeää, mutta he eivät koe saavansa hyviä valmiuksia talousosaamiseen ja oman talouden hallintaan liittyviin asioihin koulusta.

Kiinnostusta taloustaitojensa kehittämiseen nuorilla tutkimusten mukaan siis löytyy, mutta kouluopetuksen sisällyksessä ja saatavilla olevassa materiaalissa on vielä toivomisen varaa.

2.4 Nuoret aikuiset kuluttajina

Kuluttajana toimiminen nyky-yhteiskunnassa on paitsi erittäin tärkeä taito, myös haastavaa, sillä raha määrittelee kuluttajan toimintaa. Kulutusmahdollisuuksiin vaikuttavat kuluttajan tulot, varallisuus sekä asuinpaikka. Uusien kulutustottumusten omaksuminen ja kulutuksen muotoutuminen nivoutuu myös kuluttajan taustaan ja käytettävissä oleviin tuloihin ja asettaa rajat kulutukselle. Nuoret omaksuvat uusien tuotteiden, brändien ja trendien tuloa muuta väestöä nopeammin. Nuorille on tärkeää ilmentää itseään kulutusvalinnoillaan samanaikaisesti he haluavat pysyä valinnoillaan oman viiteryhmän mukana. Rahan puute ja taloudellisen tilanteen heikkeneminen voi vaikuttaa heikentävästi nuoren mahdollisuuksiin toimia omassa lähiyhteisössä ja saattaa myös aiheuttaa syrjäytymistä. (Raijas ym. 2009, 23-24.)

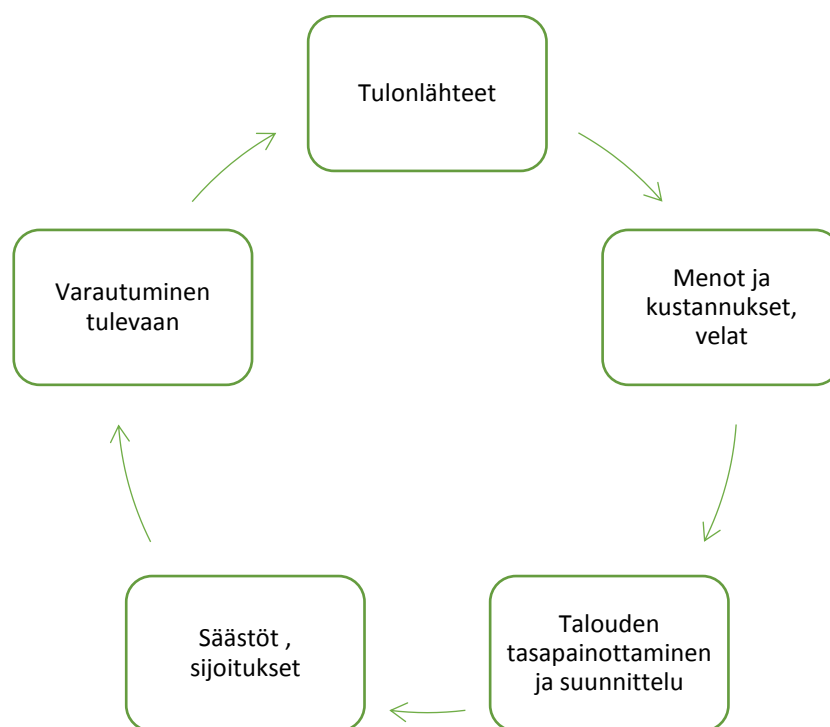
Nuorten elämäntyyli vaikuttaa kulutukseen ja luoton käyttöön. Nuorten tulot ovat suhteellisen pienet menoihin verrattuna. Kulutuksella yleensä haetaan huolettomampaa elämää ilman rahan liittyvää huolta. Erilaisia nuorten elämäntyyliä kulutukseen ja luottojen käyttöön liittyen ovat tutkineet Lehtinen & Leskinen (2005, 17-23). He tutkivat nuorten luotonkäyttöön perustuvia elämäntyyliä ja luottojen aiheuttamia maksuongelmia Islannissa, Norjassa, Tanskassa ja Suomessa. Tutkimuksen havainnot ovat hyvin samanlaisia kaikissa maissa. Heidän mukaansa mielihyvää kulutuksesta hakevan ja kulutusta elämäntapana korostavan "easy-living" elämäntyylin omaavan nuoren elämä voi johtaa talousongelmiin luottojen kasantuessa. Kulutuskeskeiseen elämäntyyliin kuuluneet nuoret olivat 19-27 vuotiaita ja heille oli tärkeää kuulua tiettyyn ryhmään. "Risk-investing" elämäntyyliä nuoret käyttivät luottoja sijoittaakseen koulutukseen tai osakkeisiin, joista olisi heille

hyötyä. Heitä voisi kutsua investoijiksi ja tässä nuorten 22-29 vuotiaiden porukassa oli laajin tietämys talousasioista ja talouselämän merkityksestä omaan talouteen. "Rambling" elämäntyylissä nuoret hankkivat tarvitsemiaan tavaroita selvittääkseen arkipäivästä ja luotot mahdollistivat sellaisia hankintoja, joihin muuten ei olisi ollut varaa. Heidän valintojaan kuvaava harkitsemattomuus ja impulssivisuus. Tyypillistä oli, että näillä nuorilla oli erilaisia kokeiluja koulujen ja työpaikkojen suhteen, useimmilta nuorilta puuttui ammatillinen koulutus. Tutkimuksessa olleet nuoret olivat 22-30 vuotiaita.

Nuorten on tehtävä elämässään paljon valintoja kulutuksen suhteen. Opiskelu osa-aikaiset työsuhteet ja epäsäännölliset tulot muokkaavat valintoja. Suurimman osan omilleen muuttaneiden nuorten tuloista vie asumis- ja ruokamenot sekä liikenne- ja tietoliikennemenot. Talouden ongelmia ja ennalta arvaamattomia menoja ja tilanteita saattoi aiheuttaa työttömyys, asunnon vaihtaminen tai tapaturmat (Peura-Kapanen & Lehtinen 2011, 31.)

Korkeakouluopiskelijoiden rahankäytön ja kulutuskäyttäytymistutkimuksen tulosten perusteella suuri osa tutkimukseen vastanneista korkeakouluopiskelijoista kokee olevansa taloudellisia ostajia. Tämän tyyppinen kuluttaja vertailee ostopäätöstä tehdessään eri vaihtoehtoja, kiinnittäen huomiota erityisesti hinta-laatusuhteeseen. Kulutuspäätöksiin eniten vaikuttavia tekijöitä ovat nuorten oma elämäntyyli ja persoonallisuus, edulliset hinnat ja toisaalta taas laadukkaat ja kestävät tuotteet. Lähes puolella myös omat arvot ohjaavat kulutuskäyttäytymistä. Vastuullinen kuluttaminen, yksi tämän päivän isoista trendeistä, nousi esille tutkimuksessa. (Laaksonen 2017.)

2.5 Oman rahatalouden hallinta

Kuvio 3. Arjen talouden hallinta on monen tekijän summa

Kuviosta 3 voidaan nähdä arjen talouden hallintaan liittyvän useita tekijöitä; tulojen kertyminen useista lähteistä, peruselämiseen liittyvät kustannukset, kokonaistalouden seurantaan, tulevaisuuden suunnitteluun ja oman talouden tasapainottamiseen kuuluvat tekijät. Seuraavaksi perehdytään näihin tekijöihin tarkemmin.

Nuoren aikuisen tulot

Nuoren tulot voivat koostua palkkatuloista, opintorahasta, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta, vanhempainpäivärahasta tai eläkkeestä. Lisäksi vanhemmat voivat auttaa nuorta rahallisesti. Majamaa & Rantalan (2016) kyselyyn vastanneista nuorista kaksi kolmasosaa kertoi saavansa apua kotoa. Opiskeleva nuori saa Kelan etuuksia opintonsa ajan; opintorahaa ja yleistä asumistukea. Itsenäisesti asuva 18 vuotta täyttänyt opiskelija saa opintorahaa bruttona 250,28 euroa. Vuosien 2000-2017 asumistukien saajista 42 % oli alle 25-vuotiaita nuoria opiskelijoita tai perheellisiä. (Kela 2017, Kela 2019.)

Nuoren toimeentulotuki on viimesijainen Kelasta haettava taloudellinen tuki elämän perusmenoihin. Vuoden 2017 Kelan tutkimuksen mukaan perustoimeentulotuen siirryttyä Kelan alle, sai tukea 18-24 vuotiaista henkilöistä 84 579. Tämä tarkoittaa, että joka viides suomalaisnuori sai perustoimeentulotukea. Miehiä tuen saajissa oli 52% ja naisia 48%. Suurin

tuen tarve on kesäaikaan, jolloin oppilaitokset ovat kesätauolla ja osa tuen hakijoista ei ole saanut töitä. (Kela tutkimusblogi 2017.)

Elämisen kustannukset

Kustannuksia kerryttävät kaikki arkimenot; asuminen, ruoka ja lääkkeet, sähkö ja vesimaksut, vakuutukset, puhelin- ja nettiliittymämaksut, liikkuminen, terveydenhoito, velkojen maksu ja vapaa-ajan muut menot, kuten harrastukset. Pääkaupunkiseudulla asuvan henkilön kustannukset ovat kuukautta kohti ovat noin 1400 € ja muualla Suomessa noin 1200 €. Asumismenot ovat suurin yksittäinen kustannus kotitalouden kulutuksessa; Yksiön asumiskustannus pääkaupunkiseudulla on usein yli 700 €/kk ja muualla Suomessa noin 500 €/kk. (Takuusäätiö 2019a.)

Talouden seuranta, suunnittelu ja tasapainottaminen

Henkilön taloustilannetta voidaan kuvata tasapainoiseksi, kun tulot riittävät kuukausittaisiin menoihin ja varoja jää säästöön pahan päivän varalle ja tulevaisuuden hankintoihin.

Oman talouden hallinnassa on pääasiallisesti kysymys tulojen ja menojen kartoittamisesta, päivittäisten maksujen käytännön organisoinnista sekä hankintojen rahoituksesta. (Heikkilä 2011, 15) Talouden seuranta voi tehdä kirjaamalla tulot ja menot ja samalla ennakoida tulevaa. Taloussuunnitelman eli budjetin tekeminen tuo hallintaa raha-asioihin, budjetilla voi tasapainottaa tulojen ja menojen tilanteen, eli mitoittaa omat menot tulojen mukaan. Pitkän linjan taloussuunnitelmassa eli talouden kokonaissuunnitelmassa voi huomioida vuositasolla taloudessa tapahtuvat tilanteet. Nuorille on suunnattu erilaisia oppaita ja sivustoja, joilla voi tehdä suunnitelmia talouteen. (Kuluttajaliitto 2019.) Jos henkilön kuukausittaiset nettotulot kattavat menot vain niukasti, eikä rahaa jää lainkaan säästöön, ei talouden tilannetta voida kuvata varsin tasapainoiseksi. Tällaisessa tilanteessa voivat ylittävät tilanteet keikauttaa henkilön taloutta hallitsemattomasti. (Heikkilä 2011, 22)

Talouden tarkkailua ja vastuullista rahankäyttöä on, että ei ylivelkaannu ja menetä luottotietojaan ylivelkaantumisen vuoksi. Ylivelkaantumisesta ei ole vain pienituloisilla vaan kaikissa tuloryhmissä. Tiettyjä hälytysmerkkejä kannattaa seurata tilanteiden ennakoimiseksi. Yksi tärkeimmistä signaaleista on seurata tulojen riittävyyttä menoihin, ja jos tulot eivät riitä pakollisiin menoihin, on tilanne talouden tasapainosta tarkistettava. Myös seuraavia asioita voidaan pitää hälytysmerkkeinä: henkilö ei pysty maksamaan laskujaan ajallaan,

joutuu jatkuvasti ”vippaamaan” rahaa perheeltä tai ystävilä, ei saa rahaa lainkaan säästöön tai joutuu jatkuvasti käyttämään puskurisäästöjä, tai joutuu tekemään pienempiäkin hankintoja luotolla tai osamaksusopimuksilla. (Kuluttajaliitto 2019, Mun talous 2017.)

Oman rahatalouden hallintaan ja seurantaan on saatavilla useita työkaluja, joista muutamia on esitelty lyhyesti taulukossa 1. Taulukkoon on pyritty valitsemaan sekä perinteisiä työkaluja että sovelluksia nuoren henkilön näkökulmasta. Lisäksi useat pankit tarjoavat Internetsivuillaan laskureita erilaisiin tarkoituksiin. Esimerkiksi Nordean säästölaskurilla voi säästäjä tai säästämisen aloittamista pohdiskeleva nähdä, kuinka paljon säästöjä kertyisi tietyssä ajassa, miten pitkän sijoitus jakson asetettu säästötavoite vaatisi ja kuinka suuria kuukausittaisten säästösummien tulisi olla tavoitteen saavuttamiseksi (Nordea 2018). Pankkien lainalaskureilla voi laskea ja vertailla itselleen sopivan lainan erilaisiin tarkoituksiin, kuten asuntoa, autoa tai muuta hankintaa varten. Laskureilla voi määrittellä tarvitseman lainan suuruuden, laina-ajan ja vertailla koron vaikutusta lainan takaisinmaksuerään. (OP 2019.)

Työkalu tai sovellus ja tarjoaja	Mikä se on?	Kenelle ja missä?	Lähde
Penno Takuusäätiö	Tulojen ja menojen seuraaminen, rahankulutus, säästötaavoitteen asettaminen ja seuranta	Kaikille Puhelimella, tabletilla ja tietokoneella + tulostettava työkirja	Takuusäätiö 2019c
Excel-tilukko esim. Martat	Perinteinen tapa talouden seurantaan, tulojen ja menojen kirjaaminen ja budjetointi	Kaikille, tietokoneella tai tulostettuna versiona	Martat 2019
Pivo Osuuspankki	Mobiilimaksaminen, tulojen ja menojen seuranta ja budjetointi automaattisesti sovellukseen liitettyä pankkitililtä	Seuranta-ominaisuus vain Osuuspankin asiakkaille Android-, Windows- sekä iOS-käyttöjärjestelmille	Osuuspankki 2019b

Monefy englanniksi	Rahankäytön seuranta, ostosten kirjaaminen sovellukseen (ei automaattinen), kulutuksen jakauma kategorioihin	Kaikille mobiilissa puhelimella tai tabletilla Android-Windows- sekä iOS-käyttöjärjestelmille	Aimbity AS 2019 (Monefy)
Money Flow Challenge Planago	Taloudenhallintaa opettava simulaatiopeli. Talouspulmiin reagointi ja ratkaiseminen: tulojen ja menojen suunnittelu, sijoitukset, hankintojen rahoitus	15-20 vuotiaat nuoret Android ja iOS-laitteet	Planago 2018

Taulukko 1. Taloudenhallinnan työkaluja. (Koottu useista lähteistä)

Majamaa & Rantala (2016) tuovat katsauksessaan esiin erilaisia nuorten käyttämiä keinoja talouden tasapainottamiseen. Tyypillisiä tapoja ovat käytettyjen tavaroiden myyminen ja ostaminen sekä ruokakustannusten vähentäminen. Useille nuorille säästöä tuovat ruokailu vanhempien tai ystävien luona. Kulutusta pyritään vähentämään varsinkin vaatteissa ja elintarvikkeissa, ja helpotusta talouteen haetaan lisäämällä työtunteja tai etsimällä lisätyötä. Velan ottamista harkitaan tarkemmin, mutta toisaalta opintolaina nähdään opiskeluaikana rahoittamisen keinona. Yleisesti säästäminen koetaan hyväksi.

Säästäminen ja sijoittaminen

Säästäminen on kuluttamisen vastakohta. Säästämisessä päätarkoitus on laittaa rahaa talteen jotakin kohdetta varten, kun taas kuluttaminen on rahan käyttämistä johonkin kohteeseen. Nuorten tyypilliset säästökohteet ovat kodin hankintoihin, auton hankintaan tai matkustamiseen liittyvää (Peura-Kapanen & Lehtinen 2011, 31). Luukkanen nostaa esille tutkimuksessaan (2012) nuorten kuluttajien osalta, että säästäminen ja sijoittaminen oli asioita, jotka nähtiin kuuluvan tärkeänä asiana hyviin taloustaitoihin. Nuoret kokivat, että kaipaisivat lisää tietämystä säästämiseen liittyvistä asioista. Heillä oli kiinnostusta tietää lisää säästämisestä ja sen eri tavoista ja muodoista. Sijoittaminen herätti nuorissa mielipiteiden jakautumista. Osa koki sijoittamisen kiehtovana ja tulevaisuudessa kokeiltavana asiana. Mutta osa koki sijoittamisen liittyvän taloudelliseen riskikäyttäytymiseen ja sijoittamisen epävarmuus vaikutti asiaan suhtautumiseen negatiivisesti. Yleensä nuoret eivät nähneet sijoittamisen vielä kuuluvan heidän elämäänsä.

Pankit tarjoavat nuorille useita erilaisia mahdollisuuksia säästämiseen. Yleisiä säästämisen ja sijoittamisen muotoja ovat talletussäästäminen, rahastosijoittaminen ja osakesijoittaminen. Tilille säästäminen on suosittu säästömuoto Suomessa, myös alhaisen koron aikana. Talletuksille tunnusomaista on luotettavuus, turvallisuus ja salassa pysyminen, jotka ovat lainsäädännöllä varmistettuja. Pankin maksukyvyttömyystilanteissa tallettajien saamiset maksetaan ilman, että tallettajan tarvitsee valvoa saataviaan. Talletuksiin liittyvä turvallisuus voi osaltaan selittää, miksi talletussäästämisen suosiota. (Kontkanen 2009, 110) Pankkien etutilit ovat säännölliseen säästämiseen muovattuja, joissa korko lasketaan päivä saldon mukaan todellisille kalenteripäiville. Korkoa kasvattavat tilit tuovat parempaa korkoa kuin tavallinen käyttötili, mutta ovat turvallisia tapoja säästää. Asp-tilit ovat oman kodin hankintaa varten avattu tilisäästömuoto. Asp-tilille maksetaan vähintään 1 % talletuskorkoa. (Nordea 2019.)

Henkilö, joka haluaa sijoittaa rahastoihin, antaa varansa rahastoyhtiön hoidettavaksi. Rahastosijoittaja voi valita kohteen, johon haluaa sijoittaa, kohde voi olla esimerkiksi lääketieteellisuuteen. Rahastoyhtiöllä on erilaisia sijoituskohteita, joiden mukaan rahastot jaotellaan osakerahastoihin, korkorahastoihin ja yhdistelmärahastoihin. Rahastosijoituksessa riskit ovat pienempiä, sijoitusten eri kohteisiin hajautumisen vuoksi. (Jalonen & Kähkönen 2017, 82.) Rahastojen toimintaperiaate on siis varsin yksinkertainen. Säästäjien varoja on tarkoitus kerätä yhteen ja sijoittaa eteenpäin useisiin eri arvopapereihin. Yhdessä ne muodostavat sijoitusrahaston. Rahastot jakautuvat yhtä suuriin rahasto-osuuksiin, joilla kullakin on yhtäläiset oikeudet rahaston omaisuuteen. (Puttonen & Repo 2011, 30.)

Osakkeet ovat osakeyhtiöiden liikkeeseen laskemia oman pääoman ehtoisia arvopapereita. Niiden arvo perustuu markkinoilla vallitsevaan näkemykseen osakeyhtiön arvosta. Tavallisesti sijoittaminen osakkeeseen oikeuttaa yhtiön maksamaan osinkoon. Tuotot syntyvät vuosittain maksetuista osingoista sekä mahdollisesta osakkeen arvon noususta. Osakesijoittamisen riskit muodostuvat osakkeiden hinnanvaihtelusta ja osakesijoittamiseen liittyvä mahdollisuus menettää koko sijoitettu pääoma. (Kontkanen 2009, 119-120)

Velkaantuminen

Nuorten velkaantuminen ja toimeentulon ongelmat ovat nykypäivän Suomessa arkipäivää. Majamaa & Rantala (2016) tuovat raportissaan esille 18-35 vuotiaiden velkaantumista. Vastaajista velkaa oli yli kahdella kolmesta ja tyypillisin velka liittyi opintolainaan, asuntolainaan tai luottokorttilainaan. Vastaajista naisilla oli yleensä opintolaina tai luottokorttivelkaa. Pikavippeihin liittynyttä lainaa oli viidellä prosentilla kaikista vastaajista. Vanhempien

luona asuvilla nuorilla ei yleensä ollut velkaa, mutta jo parisuhteessa olevilla ja varsinkin perheen perustamisen kautta velkaa oli kertynyt. Raportissa nostetaan esille, että velkaantumiseen on liittynyt maksuhäiriömerkintöjä ja velkoja voi olla jo perinnässä tai jopa ulosotossa. Koettua velkojen maksuvaikeutta oli yleisemmin naisilla ja vastaavasti miehillä velkaongelma oli jo vakava. Ongelmat sekä koetuissa maksuvaikeuksissa ja vakavissa ongelmissa kasvoivat vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä.

Suomalaisten, etenkin nuoren väestön velkaantumisen kartoitus on vaikeutunut viime vuosina. Syynä on uudenlaisten osamaksutapojen ja niin sanottujen pikalainojen suosion kasvaminen. Lainat jäävät perinteisen tilastoinnin ulkopuolelle, sillä edellä mainituissa luotonmyöntäjä on usein muu kuin perinteinen pankki tai luottolaitos. (Aktia 2017.) Tutkimuksen (Autio ym. 2009) mukaan pikalainoja ja muita kulutusluottopalveluja käyttävät nuoret 18 – 29-vuotiaat muuta suomalaista aikuisväestöä enemmän. Nuoret, jotka käyttävät pikaluottoja, voivat joutua niiden takia taloudelliseen ahdinkoon. Tavallisesti pikalainaa tai niin sanottua pikavippiä otetaan tilanteessa, jossa rahat ovat loppuneet. Pikavippien korot voivat olla huomattavan korkeat, ja jos pikalainan takaisinmaksuun ei saada kokoon rahoja, voidaan takaisinmaksu tehdä ottamalla jälleen uutta pikaluottoa. Tämä voi johtaa hankalaan kierteeseen, josta poispääseminen on vaikeaa. Tulokset ovat osoittaneet, että kulutusluottoja käyttäviä nuoria on kaikissa tuloluokissa ja työmarkkina-asemissa. Pikalainojen ja kulutusluottojen käytössä on havaittu yhteys tietynlaisten elämänvaiheiden, taloudellinen tilanteen ja työtilanteen osalta. Heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevat käyttävät pikavippien kaltaisia luottoja. Tutkimuksen mukaan pikalainoja käytetään helposti toistuvasti. Työelämässä ja palkkatuloja saavat nuoret vastaavasti käyttävät luottokorttiluottoja.

Vuoden 2006 Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksen tavoitteena on ollut saada tietoa 18-29 vuotiaiden nuorten pikaluottojen käytöstä. Pienlainaa eli pikaluottoa otetaan usein tilanteessa, jossa on pakko lainata rahaa. Pikaluotto on lyhytaikainen kulutusluotto, jonka suuruus on yleensä alle 1000 euroa ja luottoa haetaan luotonantajien verkkosivun kautta. Nuoret hakevat pikaluottoa tilanteessa, jossa rahaa ei ole ja tarvitaan rahaa pikaisesti perus elinkustannuksiin (Kaartinen ja Lähteenmaa 2006.)

Majamaan ym. katsauksessa (2016) tarkastellaan 2013 voimaan tuleen pikavippiuudistuksen vaikutuksia. Katsauksessa nostetaan esille, että 18–24-vuotiaista yli 64 prosentilla velkomustuomioiden velkojana oli luotonantoyritys. Tällä ryhmällä oli kuitenkin matalin yhteenlaskettu velkapääoma, keskiarvoltaan 296 €. Riskiä ylivelkaantua on usein juuri tällä ikäryhmällä, koska tässä vaiheessa muutetaan pois kotoa ja vasta opetellaan oman

talouden hallintaa. Luottoa on voinut saada liian helposti ja nuorten mielestä osasyllisiä ovat myös luotonmyöntäjät.

Maksuhäiriömerkintöjä voidaan pitää konkreettisena merkinä puutteellisesta taloudenhallinnasta, ja laajemmin myös puutteista henkilön elämänhallinnassa. Merkintä syntyy, kun saatavaan tai palveluun kuuluva maksusuoritus on tekemättä riittävän pitkän aikaa. (Esimerkiksi kulutusluottohäiriö, maksu rästissä yli 60 päivää). Maksuhäiriömerkintä tarkoittaa henkilön luottotietojen menetystä. Luottotietoja käytetään päätöksenteon tukena erilaisissa sopimuksetilanteissa, kuten luottopäätös, asunnon vuokraaminen tai vakuutuksen ottaminen. Omat luottotietonsa voi tarkistaa esimerkiksi Suomen Asiakastieto Oy:stä maksua vastaan. Tarkistamalla omat tietonsa henkilö voi nähdä, millaisia tietoja luotonmyöntäjät hänestä näkevät, sekä saada tietoonsa, kuka henkilön luottotietoja on kysynyt. (Asiakastieto 2019a.)

Maksuhäiriömerkintä voi rajoittaa ja hankaloittaa monia arkielämän asioita, kuten vuokra-asunnon, luoton, vakuutuksen tai puhelinliittymäsopimuksen saamista. Se ei kuitenkaan ole ehdoton este edellä mainittujen asioiden saannille, ja sen vaikutukset voivat vaihdella henkilökohtaisen tilanteen mukaan. Esimerkiksi, jos häiriömerkintä on syntynyt pienimuotoisesta velasta, velkojia on vain yksi tai velka on jo maksettu pois, voidaan henkilön maksukyky arvioida riittävän vakaaksi. Kukin luotonmyöntäjä tai muun sopimuksen tekijä tekee itse päätöksen, luottaako sellaisen henkilön maksukykyyn, jolta laskut tai laina on jäänyt aikaisemmin maksamatta. Toisaalta luottohäiriömerkintä voidaan nähdä myös positiivisena asiana silloin, kun se katkaisee henkilön velkakierteen jatkumisen ja suojaa jatkuvasta lisävelkaantumiselta. (Takuusäätiö 2019b.)

Maksuhäiriörekisterissä oli vuonna 2018 ennätyksellinen määrä ihmisiä: noin seitsemällä prosentilla suomalaisista henkilöistä oli häiriömerkintä. Ikäluokittain tarkastellessa voidaan huomata huolestuttava ilmiö; maksuhäiriömerkinnät painottuvat vahvasti nuoriin ikäluokkiin, etenkin nuorilla miehillä on paljon merkintöjä. Vuonna 2018 yli 10 prosentilla 20-24 vuotiaista suomalaisista miehistä oli maksuhäiriömerkintä. Luottotietojen menetys voi edelleen johtaa entistä huolestuttavimpiin ongelmiin, kuten syrjäytymiseen. Syrjäytymisriski on erityisen korkea nuorilla miehillä. (Kauppalehti 2018). Vaikka nuorten aikuisten merkinnät ovat lukemiltaan vielä korkeat, tilastoissa voidaan kuitenkin nähdä viimeisen kuuden vuoden aikana trendin maltillinen kääntyminen parempaan suuntaan 20-24 vuotiaiden merkintöjen osalta. Synä suunnalle ovat olleet yritysten luottopolitiikan kiristyminen sekä koulutuksen ja taloudellisen tietoisuuden lisääntyminen nuorten aikuisten keskuudessa. (Asiakastieto 2019b.)

3 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

3.1 Tutkimusmenetelmä ja toteutus

Tämän tutkielman empiirinen osio toteutettiin käyttämällä kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on tavoittaa tutkittavien näkökulma ja heidän näkemyksensä tutkittavasta aiheesta. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä haastattelemalla tai havainnoimalla. (Kiviniemi 2001, 68.) Aineistonkeruun toteutin teemahaastatteluina. Tutkimushaastattelu on yksi käytetyimpiä menetelmiä tiedonhankinnassa. Haastattelun avulla voidaan hankkia syvällistä tietoa ihmisten mielipiteistä, käsityksistä ja uskomuksista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11, 42-43.) Valitsin menetelmäksi haastattelun, sillä halusin saada selville nuorten omakohtaisia kokemuksia aiheesta, en niinkään määrällistä tietoa. Perehtyessäni aiheen viitekehykseen ja teoriaan, huomasin, että aiheesta on toteutettu monia kvantitatiivisia tutkimuksia. Koska halusin saada selville kokemuksia, koin, että haastattelujen tuoma vapaamuotoinen keskustelu aiheesta toisi parhaiten tarvitsemani aineistoa.

Haastattelututkimus koetaan usein miellyttäväksi kunkin osapuolen, haastattelijan ja haastateltavan kannalta. Haastattelumenetelmiä on erilaisia. Keskustelunomaisessa haastattelussa, kuten teemahaastattelussa, korostetaan vuorovaikutuksen merkitystä. Haastattelijajoutuu tavallisesti ylläpitämään keskustelua ja viemään sitä eteenpäin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11, 42-43.)

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelumenetelmässä keskustelu on kohdistettu tiettyihin, ennalta määriteltyihin teemoihin. Haastattelussa ei tehdä yksityiskohdaisia kysymyksiä, vaan keskustelutilanne etenee keskeisten teemojen varassa, ja tuonäin haastateltavien henkilöiden oman äänen ja ajatukset esille. Olennaista on, että käsiteltävät teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta niissä voidaan liikkua joustavasti ja ilman tarkkaa etenemisjärjestystä. Kaikkia teemoja ei tarvitse käsitellä yhtä syvällisesti. Teemahaastattelu asettuu lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastoon formaaliudeltaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.) Haastatteluuni teemat toin Atkinsonin (2006) taloudellisen osaamisen jaottelun pohjalta, koskien raha-asioiden hallintaa ja talouden suunnittelua. Haastatteluissa minulla oli mukanaani haastattelurunko, johon tukeuduin. Haastattelurunko on nähtävissä liitteenä 1.

Haastattelut toteutettiin tammi- ja helmikuussa 2019 haastateltavien omissa asunnoissa heille sopivina ajankohtina. Halusin pitää haastattelutilanteen järjestelyt mahdollisimman

vaivattomina haastateltaville. Poikkeuksena 19-vuotiaan naishaastateltavan tapasin omassa kodissani hänen ehdotuksestaan, sillä hän asuu soluasunnossa. Halusin välttää haastattelujen tekemistä julkisilla paikoilla, kuten kahviloissa, sillä ympäristö voi olla meluisa ja häiritä keskustelua. Haastattelut nauhoitettiin älypuhelimella ja haastateltavilta oli pyydetty lupa keskustelujen nauhoittamiseen. Haastattelujen purkamisen eli litteroinnin ja materiaalin analysoinnin jälkeen nauhoitetut keskustelut poistetaan puhelimen muistista tietoturvallisuuden varmistamiseksi. Haastateltaville kerrottiin, että heidän henkilöllisyytensä ei tule missään vaiheessa esille. Haastatteluihin olin varannut noin 45 minuuttia aikaa ja sen sisällä pysyttiin kiitettävästi. Haastattelut kestivät 20-30 minuuttia. Käsittelin kaikkien haastateltavien kanssa samoja teemoja ja kysymyksiä, mutta niiden painotukset vaihtelivat haastateltavien välillä. Joillakin nuorista oli enemmän sanottavaa yhdestä aiheesta ja toisella toisesta. Tämä on tavallista teemahaastatteluille, että joitakin teemoja käsitellään syvällisemmin ja toisia pinnallisemmin, ja haastattelu ei ole tarkasti strukturoitu, vaan aiheiden välillä voidaan liikkua melko vapaasti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.)

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto muodostuu nuorista aikuisista, iältään 18-24 vuotta. Tarkoitus oli haastatella nuoria henkilöitä, joilla oli jo kokemusta itsenäisestä talouden hallinnasta. On tärkeää, että tutkimukseen osallistuvia ei valita satunnaisesti, vaan valitaan sellaisia tutkittavia, joilta arvioidaan saavan parhaiten aineistoa tutkittavan asian tai ilmiön kannalta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkielmaani varten haastattelin viittä henkilöä. Haastateltavat löysin omasta tuttavapiiristäni.

Taulukossa 2 esitellään haastateltavien taustatiedot, heidän asumismuotonsa ja tulonlähteensä. Kolme haastateltavista oli naisia ja kaksi miehiä, ja heidän ikäjakaumansa oli 19-24 vuotta. Haastateltavat olivat opiskelijoita, opiskelujen ohella työskenteleviä tai jo työelämässä olevia nuoria aikuisia. Kaksi haastateltavista asui opiskelija-asunnoissa ja kahdella oli yksityisiltä markkinoilta vuokrattu asunto. Yksi haastateltava, 24-vuotias mies, oli hiljattain muuttanut takaisin vanhempiansa luokse vuokra-asunnosta. Kaikki haastateltavat olivat pääkaupunkiseudulla asuvia nuoria.

<i>Haastateltava</i>	<i>Asumismuoto</i>	<i>Tulonlähteet</i>	
H1	Nainen, 19 vuotta	Opiskelija-asunto	Opintoraha, asumistuki, kausityö
H2	Mies, 21 vuotta	Opiskelija-asunto	Opintoraha, asumistuki, osa-aikatyö, opintolaina
H3	Nainen, 23 vuotta	Vuokra-asunto	Vakituinen työ
H4	Mies, 24 vuotta	Vanhempien luona	Määräaikainen työ
H5	Nainen, 24 vuotta	Vuokra-asunto	Vakituinen työ

Taulukko 2. Haastateltavat

Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on vähäinen tutkittavien määrä. Riittävää osallistuvien henkilöiden määrää ei välttämättä voi päättää etukäteen vaan aineiston määrä tulee arvioida tapauskohtaisesti. Tutkimuksen aihe saattaa asettaa tiettyjä vaatimuksia aineiston koolle ja sanotaankin, että laadullisessa tutkimuksessa painottuu enemmän aineiston laatu kuin määrä. (Kylmä & Juvakka 2007, 23.)

3.3 Aineiston analysointi

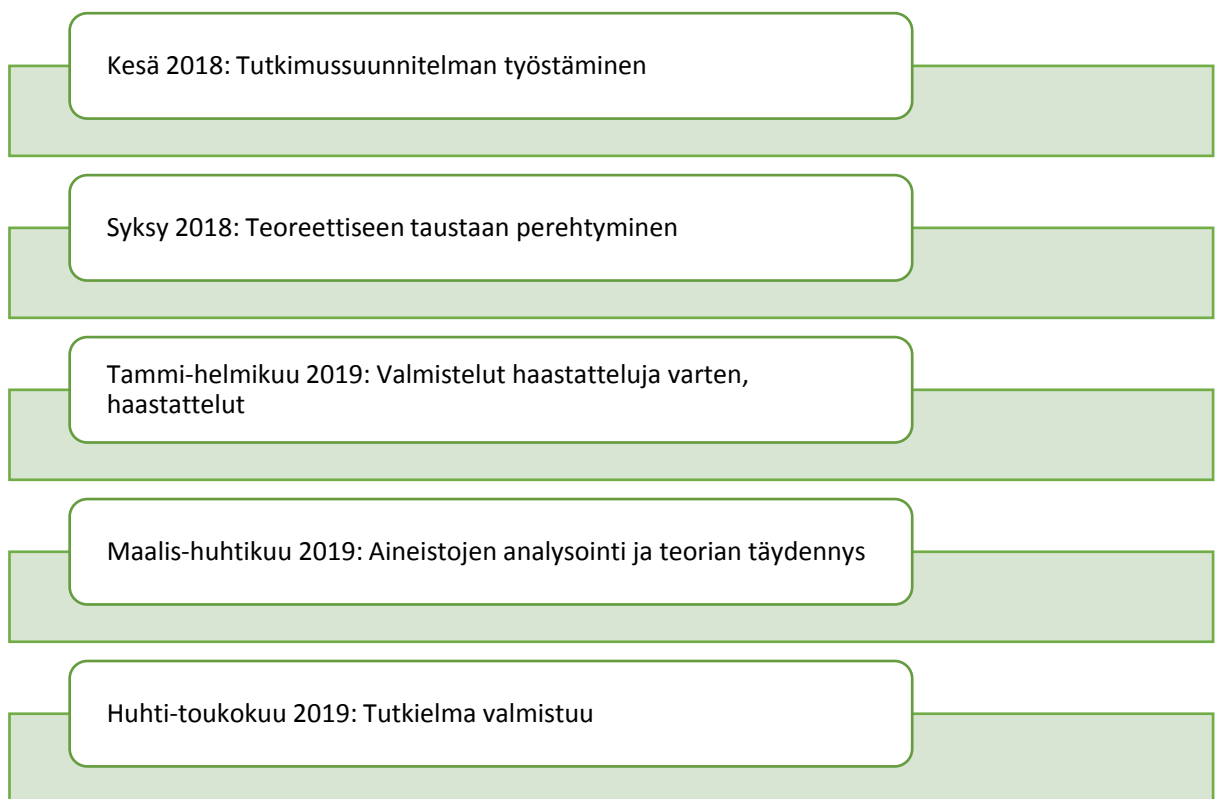
Teemahaastattelussa haastattelut tallennetaan nauhoittamalla, jotta keskustelutilanne sujuisi luontevasti ilman katkoja. Haastatteluaineiston käsittelyyn on kaksi vaihtoehtoa; haastattelut voidaan purkaa puhtaaksikirjoittamisella eli litteroinnilla, tai tallennetusta aineistosta voidaan tehdä suoraan teemojen koodaaminen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138.) Litterointia voi tehdä purkamalla koko haastattelu sanasta sanaan tai valikoida tutkimuksen kannalta olennaiset tiedot ja kirjoittaa ne ylös. Aineiston keräämistä, litterointia ja analysointia voidaan tehdä myös samaan aikaan. Olennaista on käsitellä aineistoa mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. (Metsämuuronen 2006, 23.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty valikoivaa tapaa litterointiin sekä toteutettu yhtä aikaa litterointia ja analysointia. Purettaessa aineistoa tutkimusongelman kannalta epäolennainen

informaatio on karsittu pois ja jäljelle jäänyt olennainen teksti on jaettu teemoihin analysoinnin helpottamiseksi. Analyysiin on käytetty ainoastaan haastattelussa kerättyä aineistoa, ilman haastateltavien eleiden ja ilmeiden, eli non-verbaalisen viestinnän tarkkailua.

Haastattelurunko tutkimukseen oli rakennettu niin, että sain pääosin etsimiäni vastauksia kysymyksiin. Tutkimusten tuloksen on esitetty ennalta määriteltujen teemojen mukaan ja uusia teemoja ei tässä tutkimuksessa noussut esille.

3.4 Aikataulu

Kuvio 4. Opinnäytetyön aikajana

Kuviossa 4 on esitetty tutkielmani aikajana. Aikataulu kertoo, miten tutkimuksen eteneminen toteutui. Kesällä 2018 lähdin miettimään alustavaa aihetta työlleni ja luin muutamia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Tätä kautta, sekä omien kiinnostusten pohjalta aihe omalle työlleni muotoutui hiljalleen. Loppuvuodesta kokosin pääosin työtäni tukevan teoreettisen taustan. Alkuvuodesta 2019 pääsin tekemään haastatteluja ja aloittamaan keräämäni aineiston analyysin. Kevään loppuun mennessä tutkielmani valmistuu. Työssäkäyntini vuoksi enimmäkseen työskentelin tutkielman parissa viikonloppuina ja joinakin arki-iltoina. Siksi työn eteneminen oli välillä varsin hidasta.

4 Haastatteluiden keskeiset tulokset

Tässä luvussa esitän haastatteluaineistosta nostamani keskeiset tulokset. Lisäksi esitän tuloksia kuvaavia otteita keskusteluista. Pyrin peilaamaan ja vertaamaan tuloksia teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin.

4.1 Nuoret kertojina rahankäytöstä ja kuluttamisesta

Pyysin haastateltavia kertomaan heidän kokemuksiansa kautta rahan merkityksestä heille. Kaikki haastateltavat kokivat rahan merkityksen tärkeäksi itselleen; ilman rahaa päivittäinen elämä itsenäisenä aikuisena ei onnistu ja tulevaisuuden haaveita ei pysty toteuttamaan. Haastateltavista ainoastaan nuorin, 19-vuotias nainen (H1) ei tuonut puheissaan esille rahan merkitystä tulevaisuuden kannalta. Haastateltavista kolme, 23-24-vuotiaat haastateltavat (H3, H4 ja H5), toivat esille turvallisuuden tunteen keskusteltaessa rahan merkityksestä; kun tilillä on riittävästi rahaa, mieli on levollisempi.

Ihan peruselämiseen tarvii sitä rahaa. Tai siis tavallaan, eihän mikään toimi ilman rahaa, vaikkei sitä nyt tuu yleensä ajatelleeksi. H1

Onhan sitä rennompi olo, kun raha-asiat on kunnossa. Voi keskittyä muihin juttuihin, sitä kai se on. H4

Raha saattoi myös toimia motivaattorina. 24-vuotias naishaastateltava (H5) kertoi siirtyneensä työelämään kesken opintojensa 21-vuotiaana. Nykyinen työnantaja oli kannustanut suorittamaan kesken jääneet opinnot loppuun lupauksella palkankorotuksesta. Nainen, 23 (H3) toi esille oppineensa aikoinaan ensimmäisestä työsuhteestaan, että raha ei ole itsestäänselvyys. Hänelle oli selvää, että "raha ei puissa kasva", vaan sen eteen oli tehtävä työtä.

Muistan, että ekojen töiden palkoista huomasin, että siitä itse tienatusta rahasta onkin tosi tarkka yhtäkkiä. H3

Raha ei kuitenkaan ollut haastateltaville kaikki kaikessa. Keskustelusta tuli ilmi, että nuorille elämän muu sisältö oli merkityksellisempää kuin rahan määrä.

Pyysin haastateltavia pohtimaan heidän kokemuksiaan perheen antamasta taloudellisesta tuesta ja sen merkityksestä. Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa jonkinlaista taloudellista tukea vanhemmiltaan itsenäistymisen jälkeen. Saatua tuki tuli esille joko suoraan saatuna rahana tai välillisesti saatuna muunlaisena tukena, joka vähensi nuoren omia kuluja.

Naishaastateltava (H5) kertoi saavansa vanhemmiltaan ja isovanhemmiltaan rahaa isompia hankintoja varten. Perhe oli valmis avustamaan uuden kodin hankinnoissa rahallisesti, ja he halusivat myös olla mukana näiden hankintojen tekemisessä.

Muutin syksyllä uuteen asuntoon, mihin halusin sohvan, koska mulla ei ennen ollut sitä... ja oman pesukoneen. Sain silloin rahaa niihin et ei sitten tarvinnut säästää ikuisuuksia. Mut ne oli sellaisia järkeviä ja laadukkaita ostoksia kuitenkin. H5

Keskustelusta kävi ilmi, että vanhemmilta ei mielellään pyydetty rahaa, mutta tarjottua tukea oli helppo ottaa vastaan.

Äiti tarjoutuu kyllä maksamaan, jos me mennään vaikka leffaan tai syömään. H1

Keskustelin haastateltavien kanssa yhtenä aiheena omasta rahankäytöstä. Jokainen haastateltavista seurasi rahankäyttöään yleisellä tasolla, lähinnä rahan riittävyyden kannalta kuukausittaisiin menoihin. He toivat esille ensisijaisesti varmistavansa, että rahat riittivät pakollisiin menoihin, etenkin vuokranmaksuun ja muihin laskuihin. Haastateltavat eivät aktiivisesti käyttäneet minkäänlaisia sovelluksia ja muita työkaluja arjen rahankäytön seuraamiseen. Haastateltava H4 totesi kuitenkin, että kaikkien kulujen näkeminen yhteen vetona voisi olla mielenkiintoinen kokemus. Sovellusten ja työkalujen käyttämättömyyttä perusteltiin vaivalloisuuden ja kiinnostuksen puutteen kautta.

En seuraa rahankäyttöäni, mutta osaan kuitenkin arvioida paljon voin mihinkin laittaa sitä tullakseni toimeen. H2

Pieniin juttuihin häviää suoraan varmaan satanen-kaksi kuussa. Ehkä siinä harkitsisi paremmin, jos näkisi kaiken...Ei sitä seurantaakaan kyllä jaksaisi ylläpitää koko ajan. H4

Opiskelevien haastateltavien puheista tuli esille, että erityisesti ruokakustannuksista pystyi melko helposti nipistämään, jos rahatilanne oli tiukempi. Heille tärkeitä kuitenkin olivat erilaiset sosiaaliset tapahtumat.

Siinä säästää hyvin, kun safkaa koulussa ja välillä porukoilla. H2

Rahaa menee kahviloissa käyntiin ja illanistujaisiin. En haluu kuitenkaan istua opiskelijakämpässä koko aikaa. H1

Rahankäytön kohteista puhuttaessa neljä haastateltavista toi esille suurimpana menoeränä asumiskustannukset ja muut pakolliset laskut, mikä ei ollut yllättävää.

Mihin yleensä 20-vuotias opiskelija nyt käyttää rahaa. Perus menojen lisäksi viihteelle sitä menee. H2

Poikkeuksena haastateltavalla H4, 24-vuotiaalla miehellä ei tällä hetkellä ollut asumiskuluja, sillä hän asui vanhempiansa luona. Hänen tulonsa menivät pääasiallisesti säästämiseen ja pienempi osa kuntosaliharrastukseen, auton kuluihin ja huvittelumenoihin. H3, naishaastateltava kertoi kilpailutason liikuntaharrastuksensa olevan iso kuluerä, mutta tärkeä hänelle ja rahanmenon arvoinen.

Kaikkien haastateltavien puheista tuli esille, että he tekivät pieniä päivittäisiä ostoksia, kuten kahveja, smoothie-juomia, välipaloja ja pieniä heräteostoksia. Niistä kuukausittain kertyvää summaa oli vaikea arvioida. Naishaastateltava H5 arveli, että pieniin ostoksiin kului noin 50-120 euroa kuukausittain. Mieshaastateltava H4 arvioi, että hänellä ulkona syöminen ja pienet ostokset olivat 100-200 euroa kuussa. Naishaastateltava 23-vuotta, H3, toi esille, että nykyään rahanmenon seuraaminen oli tavallaan vaikeampaa, sillä rahaa ei konkreettisesti nähnyt tai kosketellut. Hän ei käyttänyt lainkaan käteistä normaalissa arjessaan.

Niin sanotusta näkymättömästä rahasta onkin ollut puhetta viime aikoina. Käteisen käyttö on jäämässä pois uusien automaattisten maksutapojen tieltä ja kulutus muuttumassa huomaamattomaksi. Se voi olla hyvin ongelmallista henkilöille, joilla on vaikeuksia kulutuksen hallinnan tai rahan riittävyyden kanssa. (HS 2016) Takuusäätiö neuvoo talouden seurannan helpottamiseksi käyttämään mahdollisimman paljon käteistä rahaa ja nostamaan esimerkiksi viikon ostoksia varten käyttörahat kerralla. Näin ei yhtä helposti käytä ylimääräistä rahaa lähes huomaamattaan. (Takuusäätiö 2019.)

Haastatteluista tuli esille kuluttamiseen liittyen osin varsin perinteistä jakoa nais- ja mieshaastateltavien välillä. Naishaastateltavat H1, H3 ja H5 kertoivat käyttävänsä rahaa vaatteisiin, kosmetiikkaan, sisustukseen ja hyvinvoinnin tuotteisiin. Mieshaastateltavien H2 ja H4 puheista nousi esille myös vaatteet sekä lisäksi elektroniikka ja ruoka. H4 mainitsi erilaiset Internet-suoratoistopalvelut ja pelit, joihin hänellä meni rahaa.

Yleisesti haastateltavien vastauksista voitiin huomata, että omassa rahankäytössä ja kuluksessa oli tapahtunut muutoksia itsenäistymisen yhteydessä. Omilleen muuttamiseen liittyi haastateltavan H5 mukaan heräämistä todellisuuteen, kun omia valintoja rahankäytössä joutui ensimmäistä kertaa todella punnitsemaan. Hän muisteli, että kotona asuessaan ostamiseen ei liittynyt juurikaan harkintaa, vaan se oli varsin spontaania. Haastateltavat H1 ja H4 mainitsivat tuhailun. Haastateltavien puheista oli havaittavissa, että kulukseseen liittyi nautinnon sävyjä. Rahat olivat käytettävissä omiin mielitekoihin, sillä rahaan liittyviä velvollisuuksia ei vielä ollut.

Silloin oli tietty tulojakin paljon vähemmän, mutta kyllä kaikki meni mikä tulikin. H5

En muista, että rahaa olisi jäänyt säästöön. H4

Omilleen muuttoon oli liittynyt haastateltavien mielestä myös yllättymistä itsenäisen elämän kuluista. Haastateltava H1 toi esille pienet asiat arkielämässä, joita hän oli pitänyt kotona asuessaan itsestään selvyyksinä. Haastateltava H5 kertoi, miten hän oli joutunut ottamaan paljon selvää erilaisista asioista, kuten vakuutuksista ja asunnon vuokraukseen liittyvistä sopimuksista. Toisaalta hänestä itsenäistymisen aika oli ollut jännittävää ja omien laskujen maksaminen ja yksin asuminen oli lisännyt aikuisuuden tunnetta. H2, miesopiskelija toi esille näkökulman, että hänestä tietynlainen ”köyhäily” eli niukoilla tuloilla pärjääminen liittyi kuitenkin opiskelijaelämän kokemuksiin. Sosiaaliset menot olivat hänelle tärkeä kulutuksen kohde.

Kaiken kaikkiaan haastateltavat pohtivat, että kulutukseen vaikuttavat tekijät oli paljolti pysyneet samana ja oman elämäntyylin ylläpito oli tärkeää. Rahankäyttöä joutui kuitenkin suunnittelemaan ensin pakollisten menojen kautta. Haastateltava H3, nainen 23-vuotta, perusteli, hänestä nuoruus oli se aika, jolloin rahaa sai käyttää vain itseään varten, kun ei ollut vielä perhettä huolehdittavana. Hän kertoi kuitenkin harkitsevansa ostoja ja arvostavansa laatua. Liikuntaharrastukseen ja hyvinvointiin hän käytti paljon rahaa.

Nuorten velkaantuminen on ongelmallista nykypäivänä. Keskustelin luoton ottamisesta ja velkaantumisesta haastateltavien kanssa. Heistä kukaan ei ollut vielä kokemusta lainaneuvotteluista esimerkiksi asuntolainaa varten. Opintolainaa oli kahdella haastateltavista. Haastateltava H3 toi esille, että ei nykyään mielellään ostanut uusia tavaroita osamaksulla, vaan osti vain sellaista, mihin hänellä oli varaa. Joskus isommat hankinnat kuitenkin vaativat ostamaan osamaksusopimuksilla. Haastateltava oli hankkinut kannettavan tietokoneen kuukausimaksulla.

Puhelinta tai vastaavaa en ottaisi osamaksulla. Sehän voi olla rikki ennen kuin maksut on edes hoidettu. H3

Pikalainoihin liittyneet velkaongelmat nuorilla ovat puhuttaneet paljon viime aikoina. Haastattelemani nuoret eivät kertoneet ottaneensa pikalainoja ja heidän puheistaan tuli esille vahvasti kielteinen suhtautuminen. Haastateltava H2 arvioi, että voisi kuitenkin tilanteen vaatiessa turvautua pikalainaan, jos olisi varma takaisinmaksukyvystään. Mieluummin rahaa kuitenkin lainattaisiin kavereilta tai perheeltä ensisijaisesti, sillä se olisi helpompaa ja ei tulisi ylimääräisiä kuluja, sillä korkoa ei makseta. Hän toi ilmi suhtautuvansa pikalainoja tarjoaviin yrityksiin varauksella.

En koe sitä (velan ottoa) mitenkään huolestuttavana asiana, mutta kuitenkin vakavana. Aina kun velkaa ottaa niin se on pystyttävä maksaa myöhemmin takaisin. H2

Opintolainaa nostin. Ihan elämiseen se meni ja kodin sisustukseen aika paljon, ja autoon. Jäi se hyvitys saamatta silloin, kun opinnot jäi roikkumaan. Jonkin verran siinä hävisi ilmaista rahaa, mikä kyllä harmitti. H5

Haastateltava H5 viittasi puheissaan Kelan opintolainahyvitykseen. Korkeakoulututkinnon määräajassa suorittanut opiskelija voi saada niin sanotun opintolainahyvityksen, mikä tarkoittaa, että Kela maksaa osuuden opintolainasta. Opintolainaa on oltava yli 2500 euroa hyvityksen saamiseksi. (Kela 2019b.)

4.2 Talouden suunnittelu ja varautuminen nuorten kokemina

Toisena teemana keskustelimme haastateltavien kanssa taloudenhallinnasta tulevaisuuden suunnittelun ja varautumisen näkökulmasta. Pyysin haastateltavia pohtimaan säästämistä ja sijoittamista. Haastatteluissa tuli esille, että nuoret säästivät enimmäkseen nimenomaan jotakin tiettyä kohdetta varten. Jonkin verran rahaa pyrittiin laittamaan säästöön myös niin sanotusti pahan päivän varalle. Heidän kertomuksistaan ilmeni sekä säännöllistä että epäsäännöllistä säästämistä. Monet taloudenhallinnan oppaat ja sivustot suosittelevat, että henkilöllä olisi niin sanottu varmuuskassa, johon voi turvautua arvaamattomissa tilanteissa. Varmuustilin olisi hyvä olla vähintään noin kolmen kuukauden nettopalkkaa vastaava summa. Nuorelle tällaisen summan säästäminen voi viedä aikaa useita vuosia.

Kaikilla haastateltavista oli enemmän kuin yksi pankkitili. Tavallisen palkka- ja käyttelytilin lisäksi nuorilla oli jonkinlainen pankkinsa tarjoama säästötiliratkaisu, kuten etutili tai asptili. Kaikki haastateltavat eivät aktiivisesti tai säännöllisesti säästäneet, mutta huomaamattakin rahaa saattoi jäädä säästöön pienempiä summia. Opiskeleva naishaastateltava H1 koki, että hänen senhetkinen elämäntilanteensa ei mahdollistanut säännöllistä säästämistä. Opiskelijan tulot ovat tavanomaisesti varsin pienet ja suuri osa ylimääräisistä tuloista voi tulla kesätyöstä, jota laitetaan sivuun ja käytetään menoihin lukukauden aikana.

Ei erityisemmin jää säästöön, mutta töissä olen kesän, niin yritän siitä aina laittaa säästöön talvea varten. H1

ASP-tilin eli asuntosäästöpalkkiotilin oli avannut haastateltavista kolme. Erityisen tavoitteellinen säästäjä oli H4, 24-vuotias mies. Hän kertoi muuttaneensa takaisin vanhempiensa luokse, jotta voisi säästää omaa asuntoa varten nopealla aikataululla. Hänelle se oli omien sanojensa mukaan järkiratkaisu, joka sopi kaikille osapuolille. Hän pyrki säästämään säännöllisesti kuukausittain palkastaan mahdollisimman suuren summan asptililleen ja osan toiselle säästötililleen. Samalla hän pyrki vakiinnuttamaan työtilanteensa, tällä hetkellä hänellä oli määräaikainen työsopimus. Kysyin haastateltavalta myös, osallistuiko hän kotonaan rahallisesti kotitalouden kustannuksiin. Hän kertoi, ettei hänen tarvinnut maksaa asumisesta vanhemmilleen mitään, mutta usein hän teki ruokaostoksia ja avustaisi muuten koti- ja pihatöissä.

Säästän vähintään 1000e joka kuukausi, mieluummin enemmän. Vuosi-puoltoista on tarkoitus säästää. H4

H1, 19-vuotias nainen, kertoi, että hänellä oli ASP-tili, mutta itse hän ei saanut säästettyä tilille säännöllisesti opiskelun ja pienten tulojen vuoksi. Hän kertoi kuitenkin laittavansa osan lahjarahoista, kuten syntymäpäivänä tai jouluna saaduista rahoista ASP-tililleen. Hän arveli, että voisi alkaa säännöllisesti säästämään, kun menisi töihin. Haastateltava H5 kertoi säästävänsä ASP-tililleen, mutta säästäminen ei ollut säännöllistä ja oman asunnon hankinta ei ollut vielä ajankohtainen.

Omistusasuntoa varten säästämisen lisäksi haastateltavat toivat ilmi muitakin säästökohteita. He olivat säästäneet matkustamista ja kesäsuunnitelmia, kuten festarilippuja varten. Haastateltava H3, nainen 23 vuotta, kertoi säästävänsä parhaillaan koiran hankkimista varten. H2, 21-vuotias mies kertoi aiemmin kotona asuessaan säästäneensä kesätyöansioitaan autoa varten. Haastateltava H3 toi esiin, että kun säästämisellä oli selkeä tarkoitus, ei rahoihin tilillä kajonnut niin helposti. Haastateltava H5, 24-vuotias nainen toi esille, että rahan siirtäminen säästöön toiselle pankkitilille oli ehdotonta, sillä käyttötillillä olevaa rahaa oli helpompi tuhjata jopa huomaamattaan.

Kiinnostusta sijoittamiseen ja sen aloittamiseen voitiin myös huomata keskusteluista nuorten kanssa. Naishaastateltavista yhdellä (H3) meni säännöllisesti 50 euroa kuukaudessa maltillisen sijoitusstrategian rahastoon. Hänellä oli sanojensa mukaan jonkin verran tietoa erilaisista sijoitustavoista ja -tuotteista, ja hän tiedosti, että pelkkä talletussäästäminen tavalliselle pankkitilille ei ollut pitkässä juoksussa kannattavaa. Hän koki tämän tavan itselleen sopivaksi ja helpoksi, ja pohti, että voisi olla tulevaisuudessa kiinnostunut sijoittamisesta enemmänkin. H5, 24-vuotias nainen toi esille, että alkaisi säästämään jossakin vaiheessa pitkäaikaisesti tulevaisuutta ja eläkettä varten. Hän arveli, että noin 30-vuotiaana olisi hyvä aloittaa tulevaisuuden varalle säästäminen.

Mieshaastateltava H2, 21 vuotta, kertoi, että olisi kiinnostunut sijoittamisesta. Hän toi esille kiinnostuksen osakesijoittamiseen. Haastateltava tiedosti, että sijoittamista voi tehdä ja aloittaa myös pienillä summilla, mutta koki, että siitä saatava hyöty olisi varsin vähäistä. Hän voisi aloittaa sijoittamisen, kun hänellä olisi enemmän tuloja ja rahaa käytettävissä.

En oo koskaan sijoittanut, mutta olen ollut asiasta kiinnostunut ystäväieni takia, jotka ovat sijoittaneet suuriakin summia. H2

Yleisesti oli havaittavissa, että säästäminen terminä oli tutumpi ja läheisempi aihe haastateltaville, kuin sijoittaminen. Haastateltavat näkivät sijoittamisen enemmän tulevaisuudessa kokeiltavana asiana.

5 Pohdintaa

5.1 Pohdintaa eettisyydestä, laadusta ja luotettavuudesta

Nuoren aikuisen taloudenhallintaan liittyvät asiat ovat hyvin henkilökohtaisia, jolloin tarvitaan herkkää otetta aiheesta keskusteluun. Tutkimusprosessin eettisten näkökulmien pohdinta korostuu haastattelututkimuksessa, jossa ollaan vuorovaikutuksessa. Osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltaville tulee tarjota tietoa tutkimukseen sisältyvistä asioista kuten haastattelutavasta (Kuula 2006, 106-107). Tärkeitä eettisiä periaatteita ovat suostumus haastattelusta, luottamuksellisuus tietojen keräämisen osalta, yksityisyyden salaaminen ja yleensä seuraukset tutkimuksen osalta (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 20).

Toteutetun tutkimuksen luotettavuutta pitäisi arvioida kaikissa tutkimuksissa. Tavallisesti luotettavuutta mitataan reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimustulos on toistettavissa, ja validiteetilla sitä, että tutkimuksessa on mitattu juuri sitä asiaa, mitä on ollut tarkoitus mitata. Nämä käsitteet sopivat kuitenkin ensisijaisesti paremmin arvioimaan määrällisen tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä laaduntarkkailulla aineiston keräämisen eri vaiheissa ja kertomalla tutkimuksen vaiheista tarkemmin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184-185.)

Olin pyytännyt haastateltavaksi viisi henkilöä. Otin heihin yhteyttä kasvotusten, puhelimitse viestillä sekä facebookin kautta, ja kysyin, haluaisivatko he osallistua opinnäytetyöni liittyvään tutkimukseen. Kerroin heille sen toteuttamistavasta ja haastatteluiden luottamuksellisuudesta. Haastatteluolosuhteet pyrittiin pitämään mahdollisimman samanlaisina kaikissa haastatteluissa, etteivät ympäristö ja olosuhteet pääse vaikuttamaan tutkimuksen tuloksiin. Haastateltavat edustivat kumpaakin sukupuolta.

Vähäisellä kokemuksellani haastatteluiden tekemisestä saattoi olla heikentävää vaikutusta tutkimuksen laatuun ja haastatteluiden sujuvuuteen. Välillä koin haastattelijan roolin vaikeaksi, kun keskustelua piti viedä eteenpäin ja sen myös, etten yrittäisi vaikuttaa haastateltavan vastauksiin johdattelemalla heitä tiettyyn suuntaan. Luotettavuutta voi myös heikentää se, että omasta taloudentilasta voidaan haluta antaa parempi kuva vaikuttaakseen ”paremmalta ihmiseltä”.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrää ja riittävyyttä voi olla vaikea arvioida. Eräs vastaus kysymykseen aineiston riittävyydestä on aineiston kylläntyminen eli saturaatio. Se tarkoittaa, että vastaukset alkavat toistaa itseään ja uudet haastattelut eivät toisi enää

lisätietoa aiheeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 62-63.) Pystyin huomaamaan, että haastateltavien vastaukset alkoivat toistua ja näin ollen osittaista kylläntymistä tapahtui. Haastattelujeni tuloksia ei voida silti yleistää, vaan ne edustavat tähän tutkimukseen osallistuneiden kokemuksia ja mielipiteitä.

5.2 Pohdintaa ja johtopäätöksiä haastatteluiden tuloksista

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää itsenäistyvän nuoren aikuisen suhtautumista oman talouden hallintaan. Tarkoitukseni oli tuoda esille nuorten omakohtaisia kokemuksia talouden hallinnasta. Useat tutkimukset ja tilastot tuovat esille huolestuttavaa tietoa nuorten talousosaaminen ja taloudenhallinnan tilasta.

Haastateltavien kanssa käymieni keskustelujen perusteella heidän suhtautumistaan omaa taloutta kohtaan ei voinut kutsua välinpitämättömäksi. Haastateltavat pyrkivät seuraamaan rahankäyttöään niin, että rahat riittävät vähintään kuukausittaisiin pakollisiin elämisen kuluihin ja rahaa jäisi käyttöön vielä harrastusmenoihin ja säästötarkoituksiin. Rahaan suhtauduttiin melko neutraalisti, se koettiin välttämättömänä asiana, mutta se ei ollut kaikki kaikessa. Talouden suunnittelua haastattelemillani nuorilla ilmeni myös säästämissä kautta. Nuoren aikuisen taloustilannetta ei voida aina kuvailla täysin tasapainoiseksi. Heillä yllättävät tilanteet voivat vaikuttaa jyrkästi taloudelliseen tilanteeseen, sillä monella nuorella tulot ja menot eivät ole vielä täysin tasapainossa ja tulot voivat riittää varsin niukasti kattamaan menoja. Elämäntilanteen vakiintuessa myös taloudellisen tilanteen tasapaino paranee.

Vanhempien taloudellinen tuki itsenäistyvälle nuorelle oli nuorten mielestä hyväksyttävää ja normaali asia. Siitä on huomattavissa, että itsenäisyys on nykypäivänä häilyväisempi käsite ja perheen taloudelliseen tukeen joudutaan turvautumaan myös kotoa pois muuton jälkeen. Kotoa pois muuttanut nuori on itsenäinen, mutta silti osittain riippuvainen perheestään. Oma talous on kuitenkin merkityksellinen asia, ja se halutaan pitää hallinnassa, ja nuoret haluavat pärjätä itsenäisesti. Vanhempien tuki on kuitenkin hyväksyttävämpää nykypäivänä, vaikka edelleen suomalaiset nuoret itsenäistyvät ja muuttavat pois kotoa melko aikaisessa vaiheessa.

Huomasin, että nuoret eivät häpeile kertoessaan rahankäytöstään ja kuluttamisestaan. He toivat avoimesti esille, millaisiin asioihin he käyttivät rahaa. Nykynuoret haluavat kuluttami-

sen kautta tuoda esille omaa persoonaansa ja tyyliään, sekä omia arvojaan ja niin sanotusti kokea arjen luksusta. Voisiko se tarkoittaa, että perinteisesti ihannoitu kuva säästäväisestä ja vaatimattomasta ihmisestä kuluttajana on väistymässä?

Keskusteltaessa säästämisestä ja sijoittamisesta, säästäminen oli käsitteenä selvästi tutumpi haastateltaville kuin sijoittaminen. Sijoittaminen ehkä koettiin enemmän asiana, jota voisi tulevaisuudessa miettiä, kun varallisuutta olisi enemmän. Haastateltavat osasivat nimetä ja tuoda esille säästämisen ja sijoittamisen muodoista erityisesti rahasto- ja tilisääntämistä sekä myös osakesijoittamista, mikä oli odotettavaa. Ne ovat perinteisesti nuorillekin tuttuja sijoittamisen muotoja, joista on helppo aloittaa.

Hieman yllättävää saamissani tuloksissa oli kuitenkin se, ettei haastattelemani nuorilla ollut esiintynyt juurikaan säästämistä ennen heidän omilleen muuttoansa. Koen kuitenkin samaistuneeni itsekin siihen ajattelutapaan, että lapsuudenkodissa vielä asuessa itse tienatut rahat olivat omia mielitekoja ja kulutusta varten. Se kertoo mielestäni siitä, että vanhemmillaan asuvan nuoren ei ole vielä tarvetta rajoittaa omaa kulutusta ja rahaa voi kanavoida täysin omien mielihalujen ja tarpeiden mukaan. Omilleen muuttaessa kulutus- ja rahankäytön tottumuksia voi olla vaikea äkillisesti muuttaa, vaikka se olisi tarpeellista. Se voi aiheuttaa ongelmia taloudessa, jos yrittää ylläpitää tietynlaista elämäntyyliä, vaikka varat eivät välttämättä riittäisi.

Vaikka haastattelemani nuoret eivät tuoneet keskusteluissa esille heillä olleita vakavia ongelmia oman talouden hallinnassa, oli puheista kuultavissa kuitenkin, että itsenäistyminen on nuorelle aikuiselle oppimisen paikka oman talouden kannalta. Yllätyksenä nuorelle voi tulla, miten paljon kaikki itsenäisen elämän osaset maksavat. Moni ei välttämättä tule ajatelleeksi vakuutuksia tai niinkin arkisia asioita, kuin vaikkapa pyykinpesuainetta. Kaikki asiat maksavat. Mielestäni voisi siis olla tarpeen, että taloustaitoja ja henkilökohtaisen talouden hallintaa opetettaisiin jo peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa omana oppiaineenaan. Nuorille olisi tärkeää opettaa perusasioita, kuten laskujen maksua, asunnon vuokraukseen liittyviä asioita ja kertoa tavallisimmista finanssituotteista. Tätä johtopäätöstä tukevat saadut aiemmat tutkimustulokset nuorten talousosaamisesta. Nykypäivän nuoret kokevat laajasti, että kouluopetus ei ole tarjonnut tarvittavia valmiuksia omien talousasioiden hoitamiseen. (vrt. Talous ja nuoret 2018, Nuorten tulevaisuusraportti 2018).

Koin, että pystyin hyvin samaistumaan haastattelemiini nuoriin aikuisiin. Heidän kanssa oli helppo keskustella. Tähän vaikutti todennäköisesti, että olimme ennestään tuttuja ja haas-

tattelutilanne ei ollut liian virallinen tai kiusallinen. Toisaalta mietin ennen haastatteluja, olisiko haastateltavien vaikeampi puhua tutulle henkilölle tästä aiheesta kuin ventovieraalle. Ehkä he eivät myöskään haluaisi kertoa kaikkea tutulle henkilölle.

Oman kokemukseni mukaan nuoret ovat kuitenkin nykyään melko avoimia keskustelemaan asioistaan, keskenään ainakin. Uskon, että tähän on vaikuttanut paljon viimeaikaiset some-ilmiöt, kuten YouTube, jossa videoblogien henkilöt kertovat omasta elämästään hyvinkin avoimesti, ja keskustelevat aiheista, kuten rahasta, joita on perinteisesti pidetty henkilökohtaisina ja arkoina. Nuoret samaistuvat helposti *vloggareihin*, jotka ovat kuin nykyajan julkkiksia nuorten keskuudessa. Se kannustaa nuoria olemaan omia itsejään ja puhumaan asioista suoraan. Pidän avointa keskustelua vaikeistakin asioista, kuten omasta taloustilanteesta erittäin tärkeänä, sillä silloin ongelmakohtat ja avuntarve nousevat helpommin esille ja niihin voidaan puuttua.

Sosiaalisen median näkökulmasta voisikin löytyä mielestäni mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Se on nuorille aikuisille luonteva ympäristö ja tarjoaa paljon mahdollisuuksia. Voisi esimerkiksi tutkia, millaisena kanavana sosiaalinen media toimii nuorille oman talouden hallintaan liittyen ja miten sitä voisi hyödyntää esimerkiksi motivoimaan nuoria säästämään ja sijoittamaan. Uskon, että nuoret haluaisivat nähdä ja kuulla näistä asioista aivan tavallisen ihmisen kertomina. Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla rahankäytön ja talouden seurantaan liittyvä. Tutkielmastani kävi ilmi, etteivät nuoret käyttäneet mitään talouden seurannan työkaluja. Voisi olla mielenkiintoista tutkia, miten säännöllinen rahankäytön seuranta vaikuttaisi henkilön rahankäyttöön ja taloudelliseen käyttäytymiseen.

6 Oma oppiminen prosessista

Haastattelututkimuksen tekeminen ei ollut minulle ennestään tuttua ja minulla ei ollut juuri-kaan pieniä pohjatietoja parempaa käsitystä haastattelusta tutkimusmenetelmänä. Siihen tutustuminen ja tutkimuksen toteuttaminen oli siis varsin opettavaista. Eniten tätä tutkielmaa työstäessäni koin kuitenkin pitäväni lähdemateriaalin tutkimisesta ja tutustumisesta.

Paljon haasteita tuotti alkuun pääseminen raportin kirjoittamisessa, aihekin vaihtui pariin kertaan ajan kuluessa. Päädyin siihen, että on parempi valita aihe, joka on omaa elämää mahdollisimman lähellä. Opin loppujen lopuksi, että parhaiten työtä tehdään pieni palanen ja yksi aihe kerrallaan. Ajattelin ja huolehdin liikaa lopputuloksesta ja täydellisyydestä, ja yhteen asiaan keskittyminen oli hankalaa. Parempi tapa olisi ollut silloin kirjata lyhyesti ylös mieleen tulleet ajatukset, ja jatkaa niistä myöhemmin - edetä yksi asia kerrallaan. Koin, että selkeän sisällysluettelon ja rakenteen suunnittelu auttoi ja selkeytti paljon työn kulkua.

Omat haasteensa toi kokoaikainen työskentely opintojen ja prosessin ohella, ja näiden kahden asian yhdistäminen oli kovin vaikeaa. Iso virhe oli se, etten alusta lähtien asettanut opinnäytetyöprojektille selkeitä aikataulutavoitteita. Tämä johti turhaan viivästymiseen ja projektinhallinnan menettämiseen. Asenteessani on sittemmin tapahtunut muutoksia parempaan suuntaan ja koen oppineeni selkeiden tavoitteiden merkityksen projektin onnistumisen kannalta.

Lähteet

Aimbity AS 2019. Monefy. Luettavissa: <http://www.monefy.me/>. Luettu: 5.4.2019

Aktia 2017. Nuoret yhä velkaantuneempia-tiedämme siitä aivan liian vähän. Luettavissa: <https://talous.aktia.fi/fi/artikkelit/nuoret-yha-velkaantuneempia-tiedamme-siita-aivan-liian-vahan>. Luettu: 12.3.2019

Arnett, J. 2000. Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologists* 5/2000.

Asiakastieto 2019a. Omatieto. Usein kysytyt kysymykset. Luettavissa: <https://www.asiakastieto.fi/omatieto/fi/ukk#ch1-q124>. Luettu: 15.3.2019.

Asiakastieto 2019b. Kuluttajien maksuhäiriöissä vaikea vuosi: tuomiomerkinnot lisääntyivät ja summat kasvoivat. Luettavissa: <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/kuluttajien-maksuhairioissa-vaikea-vuosi-tuomiomerkinnot-lisaantyyvat-ja-summat-kasvoivat.html>. Luettu: 15.3.2019.

Atkinson, A. & McKay, S. & Kempson, E. & Collard, S. Levels of Financial Capability in the UK: Results of a baseline survey. Financial Services Authority 2006. Luettavissa: <https://www.fca.org.uk/publication/research/fsa-crpr47.pdf>. Luettu: 11.11.2018.

Autio, M & Wilska, T-A & Kaartinen, R & Lähteenmaa, J. 2009. *International Journal of Consumer Studies* 33(4), 2.407-415.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere

Eurostat 2018. Bye bye parents: when do young Europeans flee the nest? Luettavissa: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180515-1>. Luettu: 24.11.2018.

Heikkilä, T. 2011. *Talous hallintaan! Miten opit hoitamaan talouttasi niin, että voit nauttia elämästä*. Mediapinta. Tampere.

Helsingin sanomat 2016. Kun käteinen katoaa, tuntuma rahaan häviää. Luettavissa: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002914216.html#17>. Luettu: 27.4.2019

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino. Helsinki.

Hoikkala, T. 1993. *Katoaako kasvatusta, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Väitöskirja. Gaudeamus. Helsinki.

Jalonen, K & Kähkönen, P. 2017. *Kanta. Yhteiskuntaopin kertauskirja*. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Kaartinen, R & Lähteenmaa, J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja kulu- tusluottoja. Rahoitetut tutkimukset 10/2006. Kauppa- ja teollisuusministeriö. Luettavissa: [http://ktm.enar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/4F9AFB024DA11E2DC225722F003522BC/\\$file/rat_u10mos_2006_netti.pdf](http://ktm.enar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/4F9AFB024DA11E2DC225722F003522BC/$file/rat_u10mos_2006_netti.pdf). Luettu: 6.4.2019.

Kalmi, P. 2013. Taloudellinen lukutaito ja sen kritiikki. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 109. vsk. – 2/2013. Luettavissa: <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/kalmi.pdf>. Luettu: 17.11.2018.

Kauppalehti 2018. Nuorten maksuhäiriöt ovat vakava aikapommi. Luettavissa: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/nuorten-maksuhairiot-ovat-vakava-aikapommi/781772a7-bd1d-31f5-9523-6e8888406561>. Luettu: 19.3.2019.

Kela 2017. Asumistukitilasto. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236630/Kelan_asumistukitilasto_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 22.2.2019

Kela 2019. Opintoraha. Luettavissa: <https://www.kela.fi/opintotuki-opintoraha>. Luettu: 20.2.2019.

Kela 2019b. Opintolainahyvitys. Luettavissa: <https://www.kela.fi/opintolainahyvitys>. Luettu: 13.4.2019

Kela tutkimusblogi 2019. Nuoret saavat perustoimeentuloa yleensä lyhyitä jaksoja kerrallaan. Luettavissa: <http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/4766>. Päivitetty 10.1.2019. Luettu: 20.2.2019.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Toim. Aaltoja, J. & Valli, R. Teoksessa ikkunoita tutkimusmetodeihin. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kontkanen, E. 2009. Pankkitoiminnan käsikirja. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Kuluttajaliitto 2019. Oman talouden hallinta. Taloussuunnitelma. Luettavissa: <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/oman-talouden-hallinta/talouden-tasapainottaminen/taloussuunnitelma/>. Luettu: 21.3.2019.

Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus. Jyväskylä.

Kylmä, J & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy

Laaksonen, E. 2017. Talouden tasapainoilua. Kyselytutkimus korkeakouluopiskelijoiden taloudenhallinnasta ja rahankäytöstä. Liiketalouden opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Lehtinen A-R & Leskinen J. 2005. Young Consumers' Credit Based Lifestyles and Payment Problems. Nordic Council of Ministers. TemaNord 2005:512. Copenhagen

Luukkanen, L. 2012. Taloudellisen osaamisen edistäminen - vastuuroolit, kanavat ja tavat nuoren kuluttajan näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38015/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201206121850.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 1.2.2019

Luukkanen, L & Rajas, A. Nuorten näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta. Kulutustutkimus Nyt. 2/2012, 22-39. Luettavissa: http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2013/01/KTs22012_2.pdf#page=26. Luettu: 6.12.2018.

Majamaa, K, Rantala, K, Sarasoja, L. Katsauksia 9/2016. Velkaongelmien luonne ja pikavippiuudistusten vaikutukset velkomustuomioiden valossa. Luettavissa: https://muntalous.fi/wp-content/uploads/2016/01/Velkaongelmien-luonne-ja-pikavippiuudistuksen-vaikutukset-velkomustuomioiden-valossa_Helsingin-yliopisto_Majamaa-Rantala-Sarasoja-2016.pdf. Luettu: 15.3.2019.

Majamaa, K & Rantala, K. Katsauksia 16/2016. Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/164373/Katsauksia_16_Majamaa_Rantala_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 15.3.2019.

Martat 2019. Talouden suunnittelu. Luettavissa: <https://www.martat.fi/marttakoulu/omat-rahat/talouden-suunnittelu/>. Luettu: 5.4.2019

Metsämuuronen J. 2006. Laadullinen tutkimuksen käsikirja. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä

Mun talous 2017. Puhu rahasta -opas. Luettavissa: https://muntalous.fi/wp-content/uploads/2017/09/puhurahasta_opas_210x210_010_interaktiivinen.pdf. Luettu: 21.3.2019.

Nordea 2018. Säästölaskuri. Luettavissa: <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/palvelumme/saastaminen-sijoittaminen/sijoittaminen/saannollisen-saastamisen-laskin.html>. Luettu: 6.4.2019

Nordea 2019. Säästämisen tilit. Luettavissa: <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/palvelumme/saastaminen-sijoittaminen/saastamisen-tilit/>. Luettu:

Nordea 2019. Säästäminen ja sijoittaminen. Luettavissa: <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/palvelumme/saastaminen-sijoittaminen/nain-saastat/> Luettu 16.4.2019

Nuorisobarometri 2018. Luettavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf Luettu: 13.4.2019

Nuorisolaki (1285/2016). Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>. Luettu 11.11.2018.

Nuorten tulevaisuusraportti 2018. Kun koulu loppuu. Luettavissa: https://www.kunkoululoppuu.fi/assets/uploads/2018/05/KKL-2018_Nuorten_tulevaisuusraportti_tiiivistelm%C3%A4-1.pdf. Luettu 14.4.2019

Nurmi, J-E. & Ahonen, T. & Lyytinen, H. & Lyytinen, P. & Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014 Ihmisen psykologinen kehitys. PS-Kustannus. Jyväskylä. E-kirja, luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524516518>. Luettu 12.11.2018.

Osuuspankki 2019. Lainalaskuri. Luettavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/lainat-ja-asunnot/lainalaskuri>. Luettu: 6.4.2019

- Osuuspankki 2019b. Pivo. Luettavissa: <https://www.op.fi/verkkopalveluiden-kaytto/pivo>. Luettu: 7.4.2019
- Peura-Kapanen, L. & Lehtinen, A-R. 2011. Nuorten taloudellinen osaaminen. Määrittelyä, toimijoita, materiaaleja. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 3/2011. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152345>. Luettu: 13.11.2018.
- Peura, L & Lehtinen A-R. 2005. Nuorten taloudellinen osaaminen. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152345/Nuorten_taloudellinen_osaaminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Planago 2018. Money Flow Challenge. Luettavissa: <https://www.planago.com/moneyflow-challenge/>. Luettu: 7.4.2019
- Puttonen Vesa & Repo Eljas. 2011. Miten sijoitan rahastoihin. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Raijas, A & Lehtinen, A-R & Varjonen, J. 2009. Lasten ja nuorten syrjäytymisvaara lasten ja nuorten näkökulmasta. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki. Luettavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/33732541.pdf>. Luettu: 16.2.2019
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 6.3.2 Teemahaastattelu. Luettavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Luettu: 16.4.2019.
- Säästämisbarometri 2018. Luettavissa: <https://www.saastopankki.fi/fi-fi/saastopankki-ryhma/saastopankkikeskus/saastopankkiliitto/ajankohtaista/saastamisbarometri-2018>. Luettu 9.12.2018.
- Takuusäätiö 2019a. Yksinasuva alle 45v. Luettavissa: https://www.takuusaatio.fi/sites/default/files/yksinasuva_alle45v.pdf. Luettu 23.2.2019
- Takuusäätiö 2019b. Maksuhäiriömerkinnän seuraukset. Luettavissa: <https://www.takuusaatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/maksuhairiomerkinta/maksuhairiomerkinnan-seuraukset>. Luettu: 21.3.2019.
- Takuusäätiö 2019c. Penno. Luettavissa: <https://www.takuusaatio.fi/palvelumme/penno>. Luettu: 5.4.2019
- Takuusäätiö 2019d. Seuraa suunnitelmaasi. Luettavissa: <https://www.takuusaatio.fi/itseapu/seuraa-suunnitelmaasi>. Luettu: 27.4.2019
- Tat 2018. Raha ja talous kiinnostavat poikia enemmän kuin tyttöjä. Luettavissa: <https://www.tat.fi/raha-ja-talous-kiinnostavat-poikia-enemman-kuin-tyttoja/>. Luettu: 18.4.2019
- Valtion nuorisoneuvosto 2013. Nuorten oma käsitys nuoruuden ”ikärajoista” selvitetty. Luettavissa: <https://tietoanuorista.fi/nuorten-oma-kasitys-nuoruuden-ikarajoista-selvitetty/>. Luettu: 12.11.2018.

Vehkalahti, K. 2017. Pääkirjoitus: Uuden epävarmuuden ajan sukupolvi. *Kasvatus & Aika* 11 (2) 2017, 2-4. Luettavissa: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/download/68712/30140/>. Luettu: 15.11.2018.

YK 2017. Nuoret YK:n asialistalla ja toimijoina. Luettavissa: <https://www.yk.fi/node/489>. Luettu: 11.11.2018.

Liitteet

Liite 1. Haastattelun runko

1. Elämäntilanne, toimeentulo

- Ikäsi?
- Asumismuotosi?
- Oletko opiskelija vai työssäkäyvä?
- Mistä tulosi koostuvat?
- Saatko yhteiskunnan tukia?
- Saatko ja millaista taloudellista tukea perheeltäsi?

2. Rahankäyttö ja kuluttaminen

- Millaisena koet rahan merkityksen sinulle?
- Millä tavoin seuraat rahankäyttöäsi?
- Millaisiin asioihin käytät rahaa?
- Mitkä asiat vaikuttavat kulutukseen ja rahankäyttöön?
- Miten rahankäyttösi on muuttunut muutettuasi omillesi?
- Millaisena koet velan ottamisen?

3. Säästöt, varautuminen

- Jääkö sinulla rahaa säästöön?
- Millaisia säästökohteita sinulla on?
- Oletko varautunut yllätyksellisiin menoihin?
- Millaisia kokemuksia sinulla on sijoittamisesta?